U N I V E R Z I T A P A L A C K É H O V O L O M O U C I

C Y R I L O M E T O D Ě J S K Á T E O L O G I C K Á F A K U L T A

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2021 Kateřina Hladilová

U N I V E R Z I T A P A L A C K É H O V O L O M O U C I

C Y R I L O M E T O D Ě J S K Á T E O L O G I C K Á F A K U L T A

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Kateřina Hladilová

P r o g r a m p r a c o v n í c h r e h a b i l i t a c í p r o l i d i b e z d o m o v a a j e h o p r o v á z a n o s t s p o s k y t o v a n ý m i s o c i á l n í m i s l u ž b a m i s t ř e d i s k a S a m a r i t á n

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Štěpán Žáček

2021

Prohlášení o samostatnosti zpracování kvalifikační práce

„*Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.“*

V Olomouci dne

……

Kateřina Hladilová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Štěpánu Žáčkovi, vedoucímu práce, za odborné vedení, inspiraci a cenné rady. Rovněž děkuji své rodině, která mi byla po celou dobu oporou. Závěrem děkuji všem účastníkům výzkumu za jejich důvěru a otevřenost.

OBSAH

Úvod ... 6

1 Osoby bez domova ... 7

1.1 Vymezení skupiny osob bez domova ... 7

1.2 Hlavní potřeby bezdomovců ... 10

1.3 Sociální služby pro osoby bez přístřeší ... 13

1.3.1 Nízkoprahové služby ... 13

1.3.2 Noclehárny ... 14

1.3.3 Azylové domy ... 15

2 Sociální rehabilitace jako jeden z nástrojů podpory ... 16

2.1 Obecné vymezení ... 16

2.2 Bariéry reintegrace ... 17

2.2.1 Problém závislostí ... 17

2.2.2 Oblast zaměstnávání ... 18

2.3 Využitelnost sociální rehabilitace pro skupinu osob bez domova ... 20

3 Středisko Samaritán ... 25

3.1 Činnosti a sociální služby ... 25

3.1.1 Nízkoprahové denní centrum ... 26

3.1.2 Terénní program ... 27

3.1.3 Noclehárny ... 28

3.1.4 Azylový dům ... 29

3.1.5 Domov sv. Anežky ... 30

3.1.6 Ordinace praktického lékaře ... 30

3.1.7 Společenství sv. Josefa v Dolanech ... 31

3.2 Program pracovních rehabilitací ... 31

3.2.1 Veřejná služba ... 36

3.2.2 Veřejně prospěšné práce ... 37

3.2.3 Pracovní poměr ... 37

3.3 Shrnutí ... 38

4 Metodologie výzkumu 40
4.1 Kvalitativní přístup 40
4.2 Cíl výzkumu 41
4.3 Volba výběru informátorů 41
4.4 Použitá technika sběru dat 42
4.5 Metoda interpretace dat 44
5 Interpretace dat 45
5.1 Smysluplná náplň dne 45
5.2 Reintegrace 46
5.3 Provázanost (programu pracovních rehabilitací se střediskem Samarián) 51
5.4 VIP status 53
6 Diskuse a závěr výzkumného šetření 56
Závěr 58
Zdroje 59
Přílohy 63

ÚVOD

Tato práce je zaměřena na program pracovních rehabilitací, který funguje v rámci střediska Samaritán pro lidi bez domova. Do programu se zapojují lidé bez domova, kteří se chtějí znovu sociálně zařadit. Zaměřila jsem se na fungování programu společně se službami střediska a na proces reintegrace pomocí programu.

Práce se věnuje pohledu tří stran, které v programu pracovních rehabilitací figurují a tomu, zda hodnotí program shodně či odlišně. Výzkumné šetření probíhalo ve spolupráci s vedením, sociálními pracovníky a klienty Charity Olomouc střediska Samaritán pro lidi bez domova, kterému bude následně tento dokument poskytnut za účelem zhodnocení nebo případného zlepšení kvality poskytovaných služeb.

Cílem této práce je zjistit fungování provázanosti programu pracovních rehabilitací a služeb ve středisku Samaritán. Zároveň jsem se zaměřila na zachycení pohledu vedení programu, sociálních pracovníků a klientů programu, kteří se s pomocí sociálních pracovníků snaží překonávat vlastní „bariéry“.

První část práce se věnuje teoretickému vymezení základních pojmů a jejich souvislosti a významu pro zpracování bakalářské práce a dosažení jejího cíle. Následující část je zaměřena na metodologii výzkumu, průběh samotného výzkumného šetření a jeho výsledky.

Téma práce jsem zvolila na základě jedinečnosti programu, který nemá v České republice obdoby. Jedná se o nový projekt, který může přinést inspiraci dalším organizacím a pomoc při reintegraci osoby bez domova do společnosti.

Díky této práci zjistíme, zda se očekávání organizace, která poskytuje program pracovních rehabilitací, shodují s potřebami uživatelů programu a na kolik realizace programu odpovídá potřebám a očekáváním všech zainteresovaných stran.

1 OSOBY BEZ DOMOVA

Tato skupina lidí již neodmyslitelně patří k naší společnosti a každý, kdo se pohybuje ve větších městech, na nádražích nebo u obchodních center, měl příležitost se s těmito spoluobčany setkat. Běžnými občany jsou vnímáni především jako povaleči s krabicovým vínem, kteří tu a tam požádají o drobné.

Dříve bylo nemyslitelné, že by v životě člověka nastala situace, kdy by se jeho běžný den nedělil na pracovní dobu a prostor pro trávení volného času. Do roku 1989 bylo nemožné vyhnout se náležitému potrestání režimem v případě vyhnutí se trhu práce a směřování k bezcílnému trávení veškerého času venku. Obecně téma chudoby nebylo pro totalitní režim lákavým, spíše se jej snažil negovat a ani občané si tento sociální problém nepřipouštěli, jednoduše neexistoval (Hradecký, 1996, s. 29).

S narůstáním početnosti této skupiny přišla nutnost začít s těmito lidmi pracovat. Avšak na cílovou skupinu osob bez domova nutno pohlížet více komplexně. Zahrnuje rovněž osoby přebývající v nejistém bydlení a ohrožené ztrátou domova, což přiblížím za pomocí typologie ETHOS. Zaměřím se na definici pojmu potřeby, neboli absenci něčeho, na co by měl reagovat systém sociálních služeb.

1.1 VYMEZENÍ SKUPINY OSOB BEZ DOMOVA

Vymezit skupinu osob bez domova není jednoduchá záležitost. Velmi záleží, jak na tuto problematiku nahlížíme. Mimo vymezení osob bez domova může být otázkou i samotné pojmenování této skupiny lidí. Podle Marka, Strnada a Hotovcové (2012, s. 16) se snažíme vyhnout označování bezdomovec z důvodu pejorativního zabarvení, nálepkování či stigmatizace, což ale není způsob, který by přispíval k vyřešení fenoménu bezdomovectví. Označení bezdomovec se tedy dá používat bez emocionálního zabarvení, a i když je výstižné a jednoduché, v této práci se budu přiklánět k označení osoby bez domova, což nevylučuje užití výrazu bezdomovec.

Označení „bezdomovec“ se pojí s celospolečenskou změnou po roce 1989, kdy se začaly používat nové výrazy a označení. Dnes se tento pojem používá hojně, namísto označení osoby bez domova nebo osoby bez přístřeší, Schwarzová (2010, s. 315) přichází s týmž tvrzením a zdůrazňuje, že zejména v pomáhajících profesích je označení bezdomovec

užíváno bez negativního zabarvení. Podobně jsou osoby bez domova označování také v zahraničí (homeless, obdachlose) a není tento výraz brán jako pejorativní (Haasová, 2005. s. 9).

Průdková a Novotný (2008, s. 32) však uvádějí, že dle legislativy lidé bez domova v České republice neexistují. K tomu tvrzení se přiklání i Haasová (2005, s. 26), která uvádí, že dle zákona má v občanském průkaze každý občan uvedenu adresu trvalého bydliště. Lidé bez domova se na této adrese ale nezdržují a tím se *„oslabuje jejich možnost uplatňovat své nároky, které jsou vázány na trvalé bydliště“* (Haasová, 2005, s. 26).

Vágnerová, Marek, Csémy (2017, s. 43) přicházejí s tvrzením, že *„Hlavním znakem bezdomovectví je chybění odpovídajícího bydlení a domova, ale i nedostatek finančních prostředků a stabilních mezilidských vztahů.“*

Při snaze o definování bezdomovectví nelze považovat jednu definici za jedinou správnou. Mnoho autorů bezdomovectví definuje a každý z nich přichází s jiným popisem a jinou definicí. Jedním z důvodů může být například to, jak široký je tento pojem a jak širokou skupinu je potřeba pojmout. Průdková uvádí, že lze osobu bez domova definovat jako *„člověka, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních anebo nejistých bytových podmínkách”* (Průdková, Novotný 2008, s. 10). Dle Schwarzové *„bezdomovectví označuje situaci bezprostřední nouze, v níž se ocitá člověk bez trvalého domova“* (Schwarzová, 2010, s. 316).

Vágnerová dodává, že osobou bez domova může být i osoba, jež „*domov má, ale z nějakého důvodu jej nechce nebo nemůže užívat. Tento člověk obvykle nemá ani zaměstnání a rodinu, resp. jeho vztahy s příbuznými jsou natolik narušené, že zcela ztratily svou funkci.“* (Vágnerová, 2004, s. 748). Matoušek (2008, s. 31) se rovněž přiklání k tomu, že se ztrátou bydlení se často pojí také ztráta zaměstnání.

Průdková souhlasí, že mít střechu nad hlavou neznamená mít domov. Platí to především pro lidi, kteří žijí na ubytovnách nebo pro osoby ve výkonu trestu (Průdková, Novotný, 2008, s. 10).

Jednou z mezinárodně uznávaných definicí pojmu bezdomovectví uvádí organizace FEANTSA: *„Bezdomovectví je absence vlastního, trvalého a přiměřeného obydlí.*

Bezdomovci jsou ti lidé, kteří nejsou schopni získat vlastní, trvalé a přiměřené obydlí nebo si nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiným sociálním bariérám" (Štěchová, 2008, s. 21).

Dle organizace FEANTSA je ale nutné chápat bezdomovectví v širších souvislostech. Pro porozumění vyloučení a lepší aplikaci postupů, které by mohly přispět k řešení bezdomovectví, je třeba nahlížet na skupinu bezdomovců nejen jako na osoby bez střechy. Jedná se také o osoby, které jsou bez bytu, a osoby, které žijí v nevyhovujícím a nejistém bydlení nebo ubytování (Feantsa, About us, [online]).

Na nárůst bezdomovectví v Evropě reaguje právě organizace FEANTSA, která vznikla v rámci spolupráce evropských státu, v překladu zkratka znamená Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci. Typologie ETHOS byla vytvořena a přijata Evropskou observatoří bezdomovectví *„ve snaze porozumět problému na evropské i národní úrovni."* (Hradecký a kol., 2007, s. 9).

Č.	Koncepční kategorie	Fyzická doména	Právní doména	Sociální doména
1.	Bez střechy	Žádné bydlení (střecha)	Žádný právní nárok na užívání prostoru vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný prostor pro sociální vztahy
2.	Bez domova	Má místo k bydlení vhodné k obývání	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný prostor pro sociální vztahy
3.	Nejisté a nevyhovující bydlení	Má místo k bydlení (nejisté nebo nevhodné k obývání)	Žádná jistota užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
4.	Nevyhovující bydlení a sociální izolace v legálně obývaném obydlí	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný prostor pro sociální vztahy

5.	Nevyhovující bydlení (jisté užívací právo)	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok nebo jistotu užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
6.	Nejisté bydlení (vhodné k obývání)	Má místo k bydlení	Žádná jistota užívacího práva, ztráta vlastnictví	Má prostor pro sociální vztahy
7.	Sociální izolace v kontextu jistého a vhodného bydlení	Má místo k bydlení	Má právní nárok nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný prostor pro sociální vztahy

Tabulka: Sedm teoretických domén bezdomovectví (Hradecký a kol., 2007, s. 10)

Můžeme tedy vidět, že skupina osob bez domova není tak jednoznačná, jak se může na první pohled zdát. Stanoev (2015, s. 43) potvrzuje, že *„Bezdomovci nepředstavují homogenní skupinu a k bezdomovectví mohou vést různorodé příčiny.“* S tím se pojí také fakt nejednotné definice bezdomovectví a v neposlední řadě pojmenování skupiny.

Je potřebné si uvědomit, že s uspokojením fyzické domény stále souvisí sociální doména. Koloběh osob bez přístřeší po azylových domech tedy není řešením problému sám o sobě, ale pouze jedním z nástrojů. Situace osob bez přístřeší se nevyřeší pouze poskytnutím střechy nad hlavou.

1.2 HLAVNÍ POTŘEBY BEZDOMOVCŮ

V této kapitole bych se ráda věnovala potřebám osob bez domova, neboli absenci něčeho, na co by měl reagovat systém sociálních služeb, kterému bude věnována kapitola následující.

Na úvod bych ráda definovala pojem potřeba. Matoušek (2008, s. 147 – 148) definuje potřebu jako *„motiv k jednání“*. Matoušek popisuje, že většina psychologických typologií lidských potřeb je obvykle rozdělena do pěti oblastí. První oblastí je tělesná pohoda člověka, následně oblast psychické rovnováhy a bezpečí, dále oblast vztahující se ke vztahům s blízkými lidmi, oblast vztahující se k spirituálním potřebám a neméně důležitá je oblast související se společenským uplatněním. Matoušek dále uvádí rozdíl mezi sociálním pojetím potřeby a mezi výše zmíněným psychologickým pojetím.

Sociální pojetí potřeby se uvádí ve vztahu k legislativě a zákonům. V sociální práci však dochází ke kombinaci obou pojetí.

Zmíněné psychologické pojetí potřeb reprezentuje Maslowova teorie potřeb, známá pro svoji hierarchicky uspořádanou pyramidu potřeb. Funguje na principu uspokojování těch bazálních potřeb, a pakliže dojde k jejich uspokojení, objevují se nové, vyšší potřeby (Maslow, 2014, s. 9 – 10). Vzhledem k tomu, že je Maslowova teorie potřeb poměrně rozšířená a všeobecně známá, ilustruji ji dále pouze pomoci názorné pyramidy.

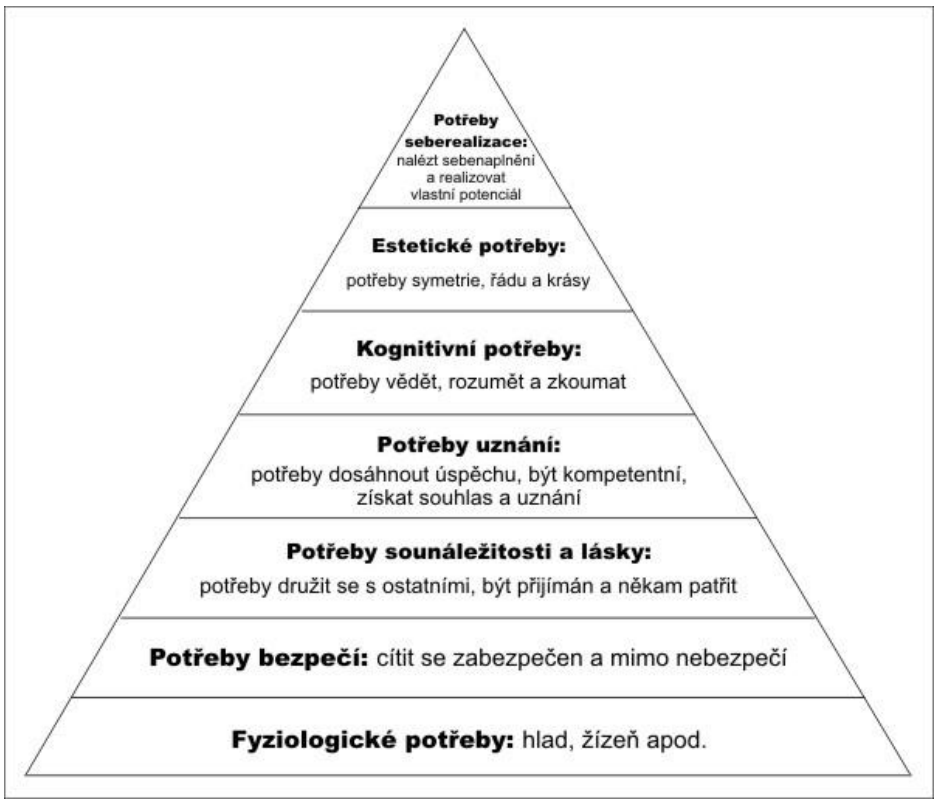

Obrázek č. 1: Maslowova pyramida lidských potřeb

Zdroj: Filozofie úspěchu (2011)

Z výše zmíněného vyplývají potřeby, na které se snaží reagovat sociální služby nabízející pomoc lidem bez domova. S uvedenými potřebami pracuje také program pracovních rehabilitací, který se snaží reagovat nejen na absenci smysluplného trávení času.

Dle Vágnerové (2013, s. 9) lze chronické bezdomovectví chápat jako „*syndrom komplexního sociálního selhání"*, kdy takto zasažený jedinec nedokáže akceptovat a přizpůsobit se obvyklým společenským nárokům. Toto selhání bývá obvykle spojeno s kumulací těžko řešitelných problémů či zátěžových událostí, které není jedinec schopen zvládnout sám. Pokud mají lidé, kteří přišli o svůj domov, řešit svoji situaci, je třeba

základní zázemí. Nutnou podmínkou, pro zdárnou reintegraci je kvalitní uspokojení základních životních potřeb, kdy lidé z ulice přicházejí a hledají místo k odpočinku, jídlo, teplo, základní hygienu a zdravotnickou péči a v neposlední řadě ošacení (Schwarzová, 2010, s. 322).

Bezdomovectví je podle Zoufalé spíše proces nežli fenomén. Je to vývoj, který má svůj začátek i konec, během kterého přetváří jedince svým působením na něj. Lidé na ulici mají své zvláštnosti, se kterými se v určité míře setkávají ve všech oblastech života a jsou charakteristické pouze pro subkulturu osob bez domova. Do velké míry tedy tyto zkušenosti formují osobnost jedince. Následující uvedené zkušenosti nám rovněž do určité míry definují potřeby, na které by měly reagovat sociální služby a které potřebují být uspokojené pro další posun jedince (Zoufalá dle Bartůšková, 2017, s. 10).

- *„**Fyzická stránka** (nedostatečná výživa, špatná hygiena, nepřízeň počasí, spánkový deficit, to vše má za následek špatnou kondici a zdravotní stav),*
- ***Pocit strachu** (neustále přítomný, způsobuje převrácený režim, kdy ze strachu z napadení nebo krádeží člověk v noci nespí a přes den dospává, s tím souvisí i spánkový deficit),*
- ***Absence domova** (obzvláště tato zkušenost přináší nepřetržitý stres, není kam se schovat, kde vydechnout, bezdomovec je neustále „na očích“ a prožívá ztrátu vlastního soukromí),*
- ***Ztráta pocitu hrdosti** (zanedbaná hygiena a vzhled vzbuzují nelichotivé pohledy kolemjdoucích, člověk bez domova si postupně uvědomuje devalvaci vlastní osobnosti),*
- ***Nezájem okolí** (společnost bezdomovectví přehlíží, sociálně vyloučený člověk utíká do vlastního světa, ztráta kontaktu s realitou a „normálním“ životem),*
- ***Trestná činnost** (zkušenost, kterou člověk bez domova prožívá nejen jako pachatel, ale často i jako oběť).“* (Zoufalá dle Bartůšková, 2017, s. 10).

Výčet těchto zkušeností nám nastiňuje komplexnost problému. Nejedná se pouze o odsunutí jedince na okraj společnosti, ale o posupný proces změny osobnosti, který se mohou pokusit sociální služby zastavit nebo alespoň stabilizovat.

1.3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

V následujících podkapitolách představím sociální služby, které pokud fungují a kooperují, představují dobrý základ pro zapojení osob bez domova do běžného způsobu života. Minimálně využívání těchto služeb může mít pozitivní vliv na kvalitu jejich života na ulici.

Cílem je pomocí funkčních sociálních služeb doprovodit klienta k soběstačnosti do takové míry, aby si byl schopen pomoci sám. Jedním z faktorů, díky kterým se ocitají lidé na ulici, je nedostatek informací, neznalost svých práv a povinností a obtíže s úřady. V komunikaci s úřady často nevědí, na co mají nárok a jaká práva mohou uplatnit. Důležitou roli zde hraje sociální poradenství, díky němuž se klienti mohou lépe zorientovat v dostupných sociálních službách a v možnostech tyto služby využívat (Schwarzová, 2010, s. 320 – 321).

1.3.1 NÍZKOPRAHOVÉ SLUŽBY

Jednou z nejzákladnějších a nejvíce využívaných nízkoprahových služeb po terénní službě je denní centrum, které se primárně orientuje na základní potřeby. Služba je poskytována ambulantně a klienti do služby přicházejí v případě potřeby zajištění osobní hygieny, stravy či vyhledání odborného poradenství.

Terénní práce s bezdomovci spočívá ve vyhledávání ohrožených osob a pomoci zprostředkovat kontakt se společenským prostředním. Důležitou součástí terénní práce je pomoc lidem na ulici s komunikací s úřady. Nízkoprahové služby mohou být poskytovány anonymně. Jsou zároveň poskytovány v prostředí, které se podobá přirozenému prostředí klienta, aby docházelo k co největší dostupnosti služby pro klienta a odstranění bariér, jak fyzických, tím, že se nachází v místě, kde je cílová skupina frekventovaná, tak i psychických bariér, spojených s anonymitou a snadnou dostupností (Marek, 2013, s. 308).

Včasné řešení problémů je nejlepší prevencí bezdomovectví. Základním faktorem je snadná dostupnost poradenství pro klienty, což zahrnuje i jeho bezplatnost. Poradenství pro lidi bez domova v ČR je poskytováno zpravidla v občanských poradnách a nízkoprahových centrech, které jim poskytují i další služby. Poradce by měl být vyškolený a disponovat určitou mírou flexibility. Informace o poskytovaných službách

v daném městě se mezi bezdomovci šíří velmi rychle, ale potřebná je i spolupráce dalších subjektů – terénních pracovníků, úřadů, osvětových akcí a informování veřejnosti, distribuce informačních brožur a dalších (Schwarzová, 2010, s. 322).

V další pomoci osobám bez domova se uplatňuje sociální poradenství základní i odborné (Schwarzová, 2010, s. 321): *„Základní sociální poradenství poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit obtížnou situaci člověka. Poskytované informace vyplývají ze systému sociální ochrany občana, k němuž patří pojištění, podpora a pomoc, nebo ze systému, který zajišťuje zaměstnanost. Odborná pomoc je zaměřena na konkrétní pomoc a praktické řešení obtížné sociální situace člověka.“*

Nízkoprahová denní centra jsou využívána zejména pro materiální pomoc, které se zde klientům dostává (Marek, 2013, s. 308). Reagují tedy na uspokojení potřeb stravy, místa k vykonání hygieny a prostor pro odpočinek. V nízkoprahových denních centrech je často jedna z forem materiální pomoci poskytnutí nového ošacení nebo možnosti oblečení vyprat. V tomto případě se nám tu mohou křížit dvě potřeby. Potřeba čistého ošacení, která pokud není uspokojena, dochází ke ztrátě hrdosti, a na druhé straně potřeba zázemí, kdy klienti na ulici často nechtějí vyprat oblečení, které vlastní, protože jej nemají kam uschovat. Volí tedy často variantu vydání nového oblečení a vyhození stávajícího. Což může symbolizovat další dělení identity – ani to oblečení de facto není moje, nepatří ke mně. A další oslabování schopnosti „o něco se postarat“.

1.3.2 NOCLEHÁRNY

Jedná se o ambulantní sociální službu, která je poskytována osobám bez přístřeší. Na rozdíl od denního centra zajišťuje také možnost přenocování a hygieny (zákon č. 108/2006, § 63). Možnost noclehu může být jednodenní, ale může se jednat o opakované pobyty na noclehárně. Noclehárna nabízí čistý, suchý a teplý prostor k odpočinku, kde klient může využít postel s přikrývkou a polštářem (Průdková a Novotný 2008, s. 44). Zákon nehovoří o možnosti sociálního poradenství, proto mohou být klienti odkazováni na další služby, kdy zakázky bydlení mohou řešit například s nízkoprahovým denním centrem nebo se rovnou obrátit na službu azylových domů.

1.3.3 AZYLOVÉ DOMY

Azylový dům je taktéž zařízení určené pro lidi bez domova, ale na přijetí do azylového domu jsou vyšší nároky než na noclehárnu. Azylové domy poskytují dle zákona č. 108/2006 o sociálních službách (§ 57) pobyt osobám v nepříznivé sociální situaci, která je spojena se ztrátou bydlení. Některé azylové domy poskytují ubytování také obětem domácího násilí. Služba bývá poskytována na omezenou dobu, může mít však podobu krátkodobého, střednědobého či dlouhodobého pobytu. Hlavním účelem azylových domů je poskytovat klientům ubytování, možnost přípravy stravy a prostor na obstarání osobních záležitostí. Klienti v azylových domech mají možnost pomoci sociálních pracovníků s řešením jejich sociální situace. Průdková a Novotný (2008, s. 45) uvádějí, že během pobytu v azylovém domě se očekává alespoň částečný progres v klientově tíživé situaci a řešení problémů spojených s ní. Sociální pracovník, který s klientem individuálně pracuje, sestavuje individuální plán dle potřeb a zakázek klienta.

Podle Marka (2013, s. 310) jsou azylové domy, jakožto ubytovací služby nástrojem k reintegraci klienta, kdy cílem reintegračního programu by mělo být vlastní bydlení či podnájem, kde bude klient žít. Ačkoliv je pobyt v zařízení i legislativně časově ohraničen a klienti by se za dobu pobytu měli posouvat v procesu reintegrace, mnohdy spousta klientů zůstane na stejné úrovni reintegrace bez dalšího posunu. Otázka tedy je, kdy končí proces reintegrace a zda stabilizováním klientovi situace nepomáháme ke stagnaci v procesu reintegrace.

2 SOCIÁLNÍ REHABILITACE JAKO JEDEN Z NÁSTROJŮ PODPORY

Pracovní rehabilitace, na niž se práce zaměřuje, je určitá část sociální rehabilitace. Celý proces sociální a pracovní rehabilitace vede k reintegraci a resocializaci osob bez domova. V této kapitole obecně vymezím sociální rehabilitaci, která bývá spojována zejména s osobami se zdravotním postižením. Zaměřím se na využití pro osoby bez domova a rozeberu proces reintegrace.

2.1 OBECNÉ VYMEZENÍ

Sociální rehabilitace je dle zákona 108/2006 § 70 definována jako *„soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí“* (Zákon č. 108/2006, § 70).

Tyto služby se zaměřují zejména na zlepšení a nácvik dovedností, většinou zaměřené na sociální dovednosti, a dále se jedná o služby, které podporují zaměstnání, v tomto případě zejména sociální firmy, podporovaná místa atd. Na reintegraci a podporu v soběstačnosti se zaměřují také dlouhodobé pobyty v azylových domech. Reintegrace probíhá také pomocí spoluodpovědnosti a dodržování povinností spojených s nástupem na azylové bydlení (Schwarzová, 2010, s. 324 – 325).

Služby mohou být poskytovány ambulantně, terénně nebo formou pobytových služeb (Zákon č. 108/2006, § 70). Schwarzová (2010, s. 325) dále popisuje fakt, že programy zaměřující se na výcvik a vzdělávání ve smyslu reintegrace jsou v současnosti lidem bez domova nedostupné. V souvislosti s tím poukazuje na důležitost a prostor pro plánování nových služeb s tímto zaměřením.

Vzdělávací a rekvalifikační služby u nás nejsou rozšířené, chybně se zaměňují za ergoterapii. Existují ale job kluby, prostřednictvím kterých mohou účastníci sdílet své strategie pro uplatnění na trhu práce (Schwarzová, 2010, s. 325). Dle Marka (2013, s. 309) ale job kluby neslouží jako pracovní agentury. Jedná se edukační formu, díky které

se účastníci mají naučit hledat práci, vystupovat na pohovoru a je také možnost zprostředkování rekvalifikačního kurzu. Jinou formou job klubů je například časopis Nový prostor. Prodejci časopisu jsou osoby bez domova a polovina výdělku z časopisu jde právě prodejci.

2.2 BARIÉRY REINTEGRACE

Ačkoliv systém sociálních služeb reaguje na potřeby klientů obratně, stále narážíme na problém v komplexním řešení klientovy situace. Popisem slabých mít v systému se budu snažit přiblížit oblasti a bariéry, které mohou být problémové v otázce návratu člověka bez domova zpátky do společnosti. S resocializací souvisí rovněž hledání práce a znovuzačlenění na pracovní trh.

V rámci pracovních rehabilitací, které budu popisovat později, se počítá se zapojením klientů, kterých se týká téma závislostí i nezaměstnanosti. Program počítá se specifickým tempem, které může být spojeno právě se změnami, jimiž klient prošel během závislosti, nebo se ztrátou pracovních návyků a některých schopností. Avšak v programu je nulová tolerance alkoholu. Závislý i nezaměstnaný člověk postrádá smysluplné trávení času, což se právě program pracovních rehabilitací snaží nabídnout. V rozhovorech to také v tomto kontextu zmiňují informátoři jak oblast závislostí, tak smysluplné náplně dne.

2.2.1 PROBLÉM ZÁVISLOSTÍ

Díky negativnímu vlivu médií vidíme jako nedílný prvek této subkultury osob bez domova alkohol a jiné drogy. Toto mínění je utvrzováno faktem, že nejviditelnější část uvedené populace jsou lidé závislí na alkoholu a na návykových látkách (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 25). Haasová (2005, s. 18) uvádí, že závislost na alkoholu, drogách či patologické gamblerství v určitých případech bývá příčinou bezdomovectví. Mnohdy ale tato závislost manifestuje až jako následek života na ulici. Tento jev potvrzuje Vágnerová (2013, s. 63) a poukazuje na skutečnost, že vztah drog, alkoholu a bezdomovectví je oboustranný. Lidé užívající tyto látky ve větší míře skončí snáze na ulici a bezdomovecký styl života často vybízí ke konzumaci alkoholu.

Člověk bez domova se nemůže opít doma, potkáváme tedy tyto lidi na ulici s míněním, že se *„poflakují a chlastají“*, s čímž koresponduje i fakt, že pro tyto osoby je

charakteristický neupravený vzhled, nevhodné chování a zápach. Paradoxem je základní pravidlo většiny sociálních služeb – podmínka střízlivého stavu případného klienta. Díky tomuto pravidlu může být závislým bezdomovcům služba neposkytnuta, popřípadě mohou být ze služby vyloučeni (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 25). Ze své praxe vím, že některé služby pro lidi bez domova mají určitou toleranci hladiny alkoholu v krvi, ovšem s podmínkou slušného chování během využívání služeb.

Marek, Strnad a Hotovcová (2012, s. 28) dále uvádějí, že osoby bez domova často používají drogu či alkohol pro lepší zvládnutí krizové situace nebo usnutí na nekomfortním místě. Vágnerová (2013, s. 61) popisuje fakt, že mnoho osob je na ulici právě kvůli závislosti. Pokud jsou lidé závislí, nezvládají systematicky pracovat, zaměstnání střídají a v konečném důsledku práci často vzdají. Průdková a Novotný (2008) podotýkají, že díky dlouhodobé konzumaci alkoholu u bezdomovců se vytrácejí jejich zásady a návyky. Ztráta návyků a zásad poté může vést např. k problémům při pobytu v azylovém domě a při reintegraci obecně. Problémem také je, že člověk závislý *„žije ve stereotypu, buď drogu shání, nebo ji konzumuje.“* Nezbývá mu tedy čas na jiné aktivity, vlivem čehož dochází k osobní degradaci a sociální izolaci jedince (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 26). Závislý člověk tedy postrádá smysluplné trávení volného času.

Konzumace návykové látky vyvolává *„silné pouto a pocit sdílení“*, kdy se jedná o vypořádání se s osaměním, ztrátu vztahů. Přestání by v tomto případě znamenalo především ztrátu sociálních kontaktů (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 28).

Pod vlivem alkoholu dochází ke změnám některých osobnostních vlastností, mění se hodnotový systém, oplošťují se zájmy dotyčného i vztahy k lidem. Osobnostní změny se projevují nezdrženlivostí a impulzivitou. V oblasti chování ztrácejí vůli a schopnost sebeovládání. Jsou egocentričtí a vlivem ztráty sociálních zabrán je jim časem tzv. *„všechno jedno“* (Vágnerová, 2004).

2.2.2 OBLAST ZAMĚSTNÁVÁNÍ

Uchopit téma zaměstnanosti a práce mezi osobami bez domova je podobně těžké jako samotné vymezení osob bez domova. Dle Marka, Strnada, Hotovcové (2012, s. 21) často bývá ztráta zaměstnání průvodní jev doprovázející bezdomovectví, leč dále uvádějí, že právě ztráta zaměstnání je jednou z prvotních příčin jejich stavu. Zároveň zakázka

hledání práce je jedna z nejčastějších při intervencích s klienty, společně s řešením závislostí. *„Většinou chtějí pracovat, ale zároveň hledají důvody, proč do zaměstnání nenastoupit nebo proč z něho odejít“* (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 21). Vágnerová (2013, s. 63) přichází s interpretací odpovědí klientů, kdy důvodem k odchodu z práce je často odpor k výkonu stereotypní práce nebo práce stresující a namáhavé, kterou nebyli schopni zvládnout. Klienti v tomto případě mnohdy odejdou ze zaměstnání dřív, než si najdou novou práci. Vlastní pohodlnost a neschopnost akceptovat omezení a pocit diskomfortu bývají často bariéry v nástupu do práce či v setrvání v zaměstnání. Marek, Strnad a Hotovcová (2012, s. 21) tvrdí, že u mnohých je překážkou setrvání v dlouhodobějším úvazku absence smyslu k práci, především pak *„…postrádají smysl svého života.“*

„V dnešní době má práce hlavně ekonomickou hodnotu a současně vyjadřuje společenský status.“ Kromě finanční stránky se ztrátou práce přichází také neuspokojení potřeb seberealizace, sociálního kontaktu, stimulace a aktivity (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 21). Buchtová (2013, s. 49) potvrzuje, že vedle materiálního zázemí a seberealizace má práce také přinášet společenskou užitečnost, ctižádostivost, sebeúctu a je významnou podmínkou důstojné existence člověka.

Problémová oblast v otázce zaměstnání může být často samotná registrace na Úřadu práce. Spousta osob bez domova není registrovaná, a nejsou tedy oficiálně nezaměstnaní (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 22). Hradečtí (1996, s. 24) však uvádějí, že mezi registrovanými jsou často osoby pro zaměstnavatele neatraktivní. Jedná se o osoby s nízkou úrovní vzdělání nebo osoby po výkonu trestu. S čímž souhlasí Marek, Strnad a Hotovcová (2012, s. 24), podle kterých je problémem mladých bezdomovců právě nízké vzdělání způsobené promarněním doby určené ke vzdělání a problém starších lidí je nevole vůči rekvalifikaci.

U osob bez domova je častým problémem zaměstnávání „na smlouvu“. V drtivé většině mají klienti dluhy, což vede k antipatii k práci „na smlouvu“, kdy mají vidinu, že o vydělané peníze přijdou, a uchylují se k nelegální práci neboli práci na černo. Na tomto trhu se pohybují právě lidé zatíženi exekucemi. Často se může jednat o příležitostné výdělky. Důvodem vstupu do šedé zóny může být dle Marka, Strnada a Hotovcové (2012, s. 22 – 23) i neochota jít s finančními požadavky dolů při změně zaměstnání.

Životní styl lidí bez domova jde také těžko skloubit s denním režimem pracujícího člověka. Člověk bez domova postrádá tradiční denní režim a postupně ztrácí návyky, protože v bezdomoveckém stylu života je těžké je udržet (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 24). Což potvrzuje Marek (2013, s. 156) a dodává, že mimo návyků, postojů a schopností se mění také osobnostní vlastnosti. Dlouhodobá nezaměstnanost totiž přináší do života ztrátu rozvržení pracovního dne, ale také člověk přichází o pracovní návyky a dovednosti, které se s prodlužující délkou nezaměstnanosti vytrácejí (Buchtová, 2013, s. 49 – 50). Toto tvrzení doplňují Marek, Strnad a Hotovcová (2012, s. 23), kdy uvádějí, že pro člověka na ulici se mění struktura času. Člověk zaměstnaný si užívá volného času spíš než člověk, který nemá nic jiného než volný čas a nemá od čeho odpočívat.

Lidé na ulici *„jsou po fyzické, emoční i mentální stránce pobytem na ulici ovlivněni natolik, že nejsou aktuálně schopni práci zvládnout.“* V prvé řadě je třeba zlepšit jejich sociální fungování natolik, aby mohli nastoupit do práce a vykonávat ji (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 24).

2.3 VYUŽITELNOST SOCIÁLNÍ REHABILITACE PRO SKUPINU OSOB BEZ DOMOVA

V České republice zahrnuje sociální práce s lidmi bez domova zejména dva přístupy. První přístup orientovaný na změnu a druhý přístup na podporu klienta. Více využívaný je však přístup orientovaný na změnu klienta, který vytváří odstupňovaný systém pomoci. Avšak tento přístup je náročnější, protože pokud chce klient *„získat kvalitnější bydlení i sociální služby, musí vyvinout aktivitu, která vede k jeho reintegraci do společnosti.“* (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 115). Můžeme si představit pomyslnou hierarchii pobytových služeb, které jsou orientovány na změnu. Seřadím-li je sestupně, jedná se o noclehárnu, azylový dům, dům na půl cesty, ubytovna, sociální byt a byt samotný. Přístup orientovaný na podporu nalezneme ve službách jako je nízkoprahové denní centrum a terénní práce.

Pokud tedy hledáme způsob, kterým motivujeme osoby řešící neadekvátní bytovou situaci ke změně životního stylu, je nejideálnější zkombinovat přístup orientovaný na změnu s přístupem zaměřeným na podporu klienta. Proto musí být služby pobytové propojeny se službami ambulantními (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 116).

V současné době se v práci s lidmi bez domova využívá vícestupňový model sociálního začleňování bezdomovců. Realizován je obzvláště uplatňováním zákona o sociálních službách. Jedná se tedy o systém sociálních služeb a jiných služeb, které jsou vzájemně propojené, a to přináší pozitivní výsledky. Silnou stránkou systému je jeho propojenost a návaznost, kdy velice podstatná je také prostupnost mezi službami. „*Vícestupňový model může reagovat na akutní potřebu člověka, který (právě) ztratil bydlení, svůj domov, a to formou ambulantní, terénní i pobytovou"* (MPSV, Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, s. 34, [online]). Problém tkví v ne zcela ideálně propracované návaznosti služeb, jak by asi měla být. Klient využívající služeb azylového domu nebo domu na půl cesty nemá možnost využít některou návaznou službu, nemá možnost dalšího postupu. Model, který je v současné době používaný, trpí absencí navazujících služeb na azylové domy. Chybí tedy zejména podporované bydlení pro začleňující se osoby bez domova, jelikož jiné formy bydlení pro ně bývají nedostupné (MPSV, Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, s. 34, [online]).

Sociální rehabilitace by měla sloužit jako nástroj v procesu reintegrace, kterou lze chápat jako souhrnnou resocializaci osoby bez domova. Cílem celé resocializace je snaha navrátit jedince do většinové společnosti a vymanit jej ze sociálního vyloučení. Stejně tak, jako je desocializace postupný proces, určité kroky a fáze má rovněž reintegrace člověka do společnosti (Marek, 2013, s. 205). Proces návratu člověka bez domova do majoritní společnosti funguje stejně jako proces, kdy se jedinec stává bezdomovce. Je však nutné projít opačným procesem, kdy se musí zbavit toho, co by mu mohlo v běžné společnosti překáže. Jsou tím myšleny především návyky, které si jedinec osvojí na ulici a které jsou pro majoritní společnost nežádoucí a nepřijatelné (Marek, 2013, s. 156 – 157).

Reintegrace, jak ji popisuje Marek (2013, s. 205), se odvíjí od holistického pohledu na člověka, kdy jde jasně vidět, že nejde pouze o ubytování a střechu nad hlavou. Jedná se zejména o tyto roviny:

- **Psychologická rovina** (jde o obnovení schopností, které ztratil pobytem na ulici, učení se nových dovedností, obnovování porušených vztahů a hledání sám sebe s úsilím vypořádat se s minulostí),

- **Sociální práce** (zahrnuje především zaopatření dokladů, bydlení, obstarání obživy, v nejlepším případě pomoc při zajištění práce či vyřízení důchodu, podstatná je v této rovině i otázka zamezení návratu na ulici např. řešením dluhové problematiky),
- **Medicínská rovina** (řeší zejména terapii závislostí a psychiatrických poruch, a léčbu nemocí, které člověk získal kvůli pobytu na ulici),
- **Spirituální rovina** (neméně důležitá rovina, která uvádí směr a určuje hodnoty, které člověka tvoří a pomáhají mu k motivaci ke změně).

Registr poskytovatelů sociálních služeb eviduje 23 sociálních služeb, které jsou vedeny jako sociální rehabilitace a jednou z cílových skupin, kterým je tato služba určena, jsou osoby bez přístřeší.

V České republice jsou služby sociální rehabilitace více využívány pro osoby v mentálním, tělesným nebo kombinovaným postižením. Přesto jsou organizace, které se zaměřují na osoby bez přístřeší.

Agapo o.p.s. se poskytuje sociální rehabilitace nejen osobám bez domova, ale i lidem s postižením nejrůznějšího charakteru.

TaxiS sociální rehabilitace pod Diecézní charitou Brno též není zaměřená čistě na osoby bez domova. Cílové skupiny této služby jsou poměrně rozmanité, krom osob s různými druhy postižení sem spadají také osoby do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče, nebo osoby žijící ve vyloučených komunitách a osoby, které vedou rizikový způsob života.

Podobný výčet cílových skupin má také SOS Domažlice, které spadá pod Diecézní charitu Plzeň. Kromě výše zmíněných, tato služba zajišťuje sociální rehabilitace také pro pachatele trestné činnosti, rodiny s dětmi a etnické menšiny.

Pod Diecézní charitu Plzeň dále spadá Středisko sociální rehabilitace, které se nachází v Plzni a toto středisko je zaměřeno pouze na osoby bez přístřeší, etnické menšiny a osoby v krizi. Poslední sociální rehabilitací působící pod DCHP je Středisko sociální rehabilitace Cheb, zaměřené výhradně na osoby bez domova a osoby ve vyloučených komunitách.

V Praze působí DOM – Dům otevřených možností, o.p.s., jehož služby jsou určeny jak osobám s postižením, tak osobám bez domova.

Charita Beroun v Domě Charity nabízí služby sociální rehabilitace více zaměřené na osoby z vyloučených komunit a osoby v krizi, osoby bez domova, ale také osobám s duševním onemocněním. Například osoby s chronickým onemocněním, osoby s tělesným postižením a osoby bez přístřeší, spolu s dalšími skupinami, mohou navštěvovat Sociální rehabilitace Atta ve Valašském Meziříčí.

Pro osoby bez přístřeší a kombinovaně osoby se zdravotním postižením jsou také uzpůsobeny služby střediska Horizont, Charita Kralupy nad Vltavou, tato služba mimo jiné poskytuje sociální rehabilitaci také seniorům.

Pod Charitou v Ostravě funguje Charitní středisko sv. Lucie, které se zaměřuje na osoby bez domova, ale také na osoby užívající návykové látky a osoby sociálně vyloučené. Toto středisko má k dispozici i tréninkové prostory.

Město Svitavy zřizuje Sociální rehabilitace Šance – zařízení pro sociálně vyloučené osoby, které je určeno pouze osobám bez přístřeší.

Pod organizací Misericordia, o.p.s. působí Horizont, který je také výhradně zaměřený na osoby bez domova a osoby v krizi.

Jednou z častých cílových skupin, kterým je poskytována služba sociální rehabilitace, ve spojitosti s osobami bez domova jsou osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy a osoby v krizi. V rámci Pečovatelské služby Vrchlabí město také zřizuje sociální rehabilitace právě pro výše zmíněnou kombinaci (Registr poskytovatelů sociálních služeb, Sociální rehabilitace [online]).

Můžeme tedy vidět, že sociální rehabilitace jsou využívány nejen pro osoby s mentálním, tělesným či kombinovaným postižením a osoby s duševním onemocněním, ale využívány mohou být také pro osoby bez přístřeší a další výše zmíněné cílové skupiny.

Schwarzová (2010, s. 325) uvádí zajímavý příklad praxe z Dánská. Jako instituce sociálního vzdělávání byla ve 30. letech 20. století založena Kofoedova škola. Vznik školy reagoval na nárůst nezaměstnanosti a nabízí sociálně-rehabilitační programy, které lze zaměřit velice individuálně, a také pracovní školení. Škola uskutečňuje 150 vzdělávacích kurzů a 30 dílen. Kurzy se zaměřují na práci s daty a informacemi, na matematiku, dánštinu a cizí jazyky, dále například na hudbu a humanitární obory.

Mezi dílnami bychom našli tiskařskou dílnu, autoopravárenskou, truhlářskou dílnu, kovoobráběcí atd. Nedílnou součástí je také autoškola, která je nezbytná k nespočtu zaměstnání.

První fází je sociální školení, kdy dochází k formulaci cílů, práci s motivací a zlepšování obecných pracovních návyků a dovedností. Další fází je účast na kurzu nebo kurzech, kdy jich student může absolvovat hned několik. Během celého procesu v tom student není sám, ale má k dispozici odborného asistenta, který ho provází celým studiem.

Dle statistik Kofoedovi školy 30 % studentů odchází za prací nebo se nadále kvalifikačně vzdělávat a 58 % studentů vnímá účast v programech jako důležitý prvek zlepšení jejich sociální situace (Schwarzová, 2010, s. 325).

Doposud jsem popisovala věci obecnějšího charakteru pro pochopení tématu a oblastí, které s ním souvisí. Zaměřila jsem se na nejednotnost skupiny osob bez domova, a především hlavní potřeby, na které reaguje systém sociálních služeb. Dále jsem popsala bariéry, které brání v reintegraci bezdomovců. Program pracovních rehabilitací, který je jádrem této práce, je realizován v rámci střediska Samaritán. V následující kapitole přiblížím středisko i sociální služby, které poskytuje. Závěrem kapitoly podrobně popíši program pracovních rehabilitací.

3 STŘEDISKO SAMARITÁN

Středisko Samaritán pro lidi bez domova (dále jen SLD) funguje v Olomouci od roku 1991. Středisko nabízí podporu a pomoc při řešení problémů, které se týkají bezdomovectví, nezaměstnanosti, závislostí, trestné činnosti, rozpadu rodiny, špatného zdravotního stavu či osamocení.

Vzhledem k tomu, že bezdomovectví je stále živý fenomén, který se odráží od vývoje společnosti a ekonomiky, služby poskytované střediskem Samaritán se snaží zachytit a uspokojit aktuální potřeby uživatelů. V době svého vzniku byl základním kamenem SLD azylový dům pro muže, na který navázala nová možnost poskytování sociálních bytů v roce 1996 a 8 let později (tedy v roce 2004) byl mezi nabízené služby zařazen i azylový dům pro ženy. Samotné nízkoprahové denní centrum se stalo součástí SLD o rok později a k jeho působení se v roce 2007 přidalo zřízení ordinace pro lidi v nouzi. Postupně se k již zmíněným službám přidaly jak terénní program, tak i noclehárna pro ženy. Smyslem střediska je pomoci lidem znovu se postavit na vlastní nohy, dát jim motivaci, odbornou i duchovní podporu, ale také poskytnout služby, které mírní dopady bezdomovectví na společnost (Prinz, 2009).

Sociální služby SLD flexibilně reagují na potřeby klientů a přizpůsobují měnícím se potřebám poskytování služeb. Důležitost je vnímána ve spravedlnosti a důraz klade na rovnost práv, na druhou stranu vyžaduje míru zodpovědnosti. Klíčová je také ochrana práv klientů a úcta k člověku jako výraz respektu, který je nezbytnou součástí partnerského přístupu, o který se snaží ve všech dimenzích jednání (Prinz, 2009).

3.1 ČINNOSTI A SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Funkčním sociálním službám jsem věnovala předešlou kapitolu. V této podkapitole se budu věnovat zmíněným službám, které jsem již klasifikovala a definovala dle zákona a jiné odborné literatury. Služby popíšu v kontextu Střediska Samaritán, což je podstatné pro pochopení fungování programu pracovních rehabilitací, kterému se budu věnovat posléze.

3.1.1 NÍZKOPRAHOVÉ DENNÍ CENTRUM

Využívání nízkoprahového denního centra, dále jen NDC, je podmíněno věkem a sociální situací, ve které se jedinec nachází. Do služby mohou přicházet osoby, které jsou starší 18 let a nemají stabilní bydlení nebo se nacházejí v akutní nouzi a jsou ohroženi ztrátou bydlení. Úsilí pracovníků směřuje k vytvoření bezpečného prostoru, ve kterém klienti mohou řešit své problémy. Přicházejí řešit problémy spojené s rodinou, sociální či ekonomickou situací nebo také právní problémy. Zakázky, se kterými klienti přicházejí, jim pomáhají řešit sociální pracovníci v rámci odborného sociálního poradenství (Veřejný závazek NDC, Dvořák, 2020).

NDC nabízí uspokojení základních životních potřeb jako je strava, hygiena nebo ošacení. Klienti mají možnost přijít na polévku, kde si mohou odpočinout a posedět. V rámci NDC je také možnost bezplatného šatníku, na který má klient nárok jednou za dva měsíce, ve výjimečných případech je možno vydat oblečení i dříve, jedná-li se o akutní záležitost, např. oblečení do práce, na pohovor. Jednou ze stěžejních potřeb, na které reaguje NDC, je místo k odpočinku a poskytnutí emoční podpory. Často klienti přicházejí s prosbou o pomoc v záležitostech úředních či osobních, které se mohou týkat uplatňování práv.

Důležitým bodem denního centra je pomoci klientovi ke stabilizaci jeho situace a vůbec orientace v jeho aktuální situaci. Klienti přicházejí se zakázkami, které jim sociální pracovníci pomáhají řešit, pokud je to v jejich silách a kompetencích, zároveň se klienty snaží odkázat na návazné služby si organizace, kde jim s danou tématikou pomohou lépe. Může se jednat o K-centra, občanské poradny, agentury zprostředkující zaměstnání, pobytové sociální služby či léčebny. Nedílnou součástí sociální práce s klientem je také individuální plánování. Probíhá na základě zakázky klienta. K naplnění hlavního cíle individuálního plánu vedou dílčí cíle. Individuální plán klient s klíčovým pracovníkem pravidelně vyhodnocují.

Jak již zaznělo při vymezení skupiny osob bez domova, často se nejedná pouze o problémy spojené s bydlením. Proto součástí pomoci klientům je také zprostředkování kontaktu s jejich rodinou a blízkými, popřípadě pomoc při obnovení a upevnění kontaktu. Klienti si také mohou nechat zasílat poštu na adresu denního centra. Nedílnou součástí, na které právě participuje program pracovních rehabilitací, je pomoc při

znovuzačleňování do společnosti. V neposlední řadě sociální pracovníci pomáhají klientům hledat vhodné zaměstnání či ubytování. Uvedené cíle se vztahují ke klientům.

Služba se snaží plnit i cíle vůči společnosti. Obecně se jedná o prevenci patologických jevů, mezi které řadíme například prevence kriminality nebo předcházení šíření infekčních nemocí. Ve vztahu k doméně jde o rozšíření povědomí o problematice bezdomovectví a odbourání či zmírnění předsudků odborné i laické veřejnosti (Veřejný závazek, Nízkoprahové denní centrum, Charita Olomouc, 2020, Dvořák).

Obecně se tedy nízkoprahové denní centrum snaží o vytváření bezpečného prostoru, kde mohou klienti řešit své problémy. Mají možnost využít jak odborné sociální poradenství, tak materiální pomoc ve formě stravy, hygieny a praní. Nízkoprahové denní centrum slouží jako předstupeň pro další spolupráce v navazujících sociálních službách.

NDC nám v kontextu pracovních rehabilitací figuruje jako základní a nepostradatelná služba, skrze kterou mají klienti možnost se od programu zapojit.

3.1.2 TERÉNNÍ PROGRAM

Některé služby se přímo nevztahují ke zkoumané problematice, avšak jsou součástí střediska Samaritán. Tyto služby nebudou opomenuty, ale pouze přiblížím jejich roli ve středisku.

Jednou z těchto služeb je terénní program. Posláním služby je vyhledávat a kontaktovat lidi, kteří žijí na ulici nebo se pohybují v komunitě lidí bez domova a nevyužívají sociální služby nebo ji využívají pouze sporadicky. Úsilí terénních pracovníku směřuje ke stabilizaci stavu klientů a prevenci zhoršení jejich situace, v nejlepším případě k motivaci ke zlepšení.

Služba se dělí na nízký a vysoký terén. V nízkém terénu se jedná o mapování situace klientů a jejich pravidelné návštěvy, případném poskytnutí materiální pomoci. Dále například doprovody na úřady či do zdravotnického zařízení. Pracovníci v terénu informují klienty o možnostech využívání sociálních služeb jako je denní centrum.

Vysoký terén neboli vzestupná spirála se snaží vyhledat a včasně pomoci lidem, kteří jsou ohroženi bezdomovectvím. Nedílnou součástí je pomoc klientům v oblasti dluhů

a financí, ohledně otázky bydlení a zaměstnání (Veřejný závazek, Terénní program, Středisko Samaritán pro lidi bez domova, Charita Olomouc, 2015, Prinz).

3.1.3 NOCLEHÁRNY

Ve středisku se nachází noclehárny jak pro muže, tak pro ženy. Poskytují možnost přenocovat, prostor pro přípravu stravy a vykonání hygieny. Klienti služby mohou využít podpory a pomoci při řešení jejich sociální situace. Noclehárny slouží pro uspokojení jedné z nejzákladnějších potřeb v prostředí, které je komfortnějším, než je ulice.

Odděleně se nachází v SLD noclehárna pro muže a noclehárna pro ženy, cíle a poslání služby jsou velice podobné, s rozdílem pohlaví a například ceny služby. Popíšeme tedy služby společně, bez ohledu na pohlaví, kterému je služba určena. Noclehy jsou zpoplatněny symbolickou částkou 20 Kč pro muže a 25 Kč pro ženy, tato částka je po třech měsících užívání služby navýšena na 30 Kč. Děje se tak za účelem motivování k řešení klientovi situace.

Jedná-li se o nového klienta, který službu nikdy nevyužil, popřípadě mezi posledním využitím služby byla několikaměsíční prodleva, má klient nárok na tři krizové noci zdarma. Pokud klienti využívají noclehárnu pravidelně, přijímání do služby funguje pomocí pořadníku, kde jsou zahrnuty určité okruhy, které jsou hodnoceny, a klient se díky nim může například snadněji dostat na noclehárnu. Jedním z faktorů, který je pro zlepšení místa v pořadníku rozhodující, je sociální šetření. Šetření provádí koordinátor nocleháren a dozví se na něm všechny potřebné informace od klienta. Faktory, které ovlivňují pořadí klienta v pořadníku, jsou věk, bydliště, sociální situace, zda klient má nebo v minulosti měl sankci, délka pobytu klienta ve službě, od té se odvíjí i cena za službu, zda klient přichází s doklady totožnosti a zvýhodňujícím faktorem může být zdravotní stav klienta. Služba nocleháren se snaží klienty také odkazovat na návazné služby jako je denní centrum, kde klient může využít poradenství nebo služba azylových domů. Odmítnut může být klient, je-li po vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek nebo se projevuje slovně či fyzicky agresivně. Odmítnout lze také klienta trpícího infekčním onemocněním, v takovém případě jej pracovníci odkáží na využití ordinace (Veřejný závazek, Noclehárna pro ženy/ Noclehárna pro muže, Středisko Samaritán pro lidi bez domova, Charita Olomouc, 2015, Prinz).

Jedním z problémů spojených s využitím noclehárny je omezená kapacita. Právě zmíněný pořadník či hrazení noclehů může být jedním z benefitů pro klienty, kteří se zapojí do pracovních rehabilitací.

3.1.4 AZYLOVÝ DŮM

Ve středisku se nachází azylový dům pro ženy i azylový dům pro muže. Opět obě služby nesou podobné poslání, popíšeme je ale každé zvlášť.

Azylový dům pro muže mohou využít osoby starší 18 let, které se nacházejí v obtížné sociální situaci a ztratili bydlení nebo se vracejí z výkonu trestu, v takovém případě jsou přijímáni přednostně. Pracovníci azylového domu se snaží klientům poskytnout podporu a pomoc při řešení jejich obtížné sociální situace, v otázce bydlení a zaměstnání. Služba umožňuje střednědobý pobyt až na jeden rok s odbornou pomocí sociálních pracovníků. Ke každému klientovi se přistupuje s respektem k jedinci a s individuálním přístupem. „*Smyslem služby je řešení životní situace a nabídnutí příležitosti postavit se na vlastní nohy"* (Veřejný závazek, Azylový dům pro muže, Středisko Samaritán pro lidi bez domova, Charita Olomouc, 2016, Prinz).

Azylový dům pro ženy funguje na stejném základě a klienty díky pobytu mají možnost postavit se na vlastní nohy a nalézt řešení své sociální situace. Služba je poskytována ženám nad 18 let, které nepečují o dítě. Přednostně jsou přijímány ženy ohrožené domácím násilím nebo po výkonu trestu (Veřejný závazek, Azylový dům pro ženy, Středisko Samaritán pro lidi bez domova, Charita Olomouc, 2015, Prinz).
Podmínky pro přijetí na oba azylové domy jsou následující:

- *stabilizovaná sociální situace (evidence na ÚP, důchod, zaměstnání, případně jiný stabilní příjem),*
- *prokázání totožnosti platným OP nebo jiným úředním dokladem,*
- *písemné doporučení lékaře,*
- *vstupní lékařská prohlídka,*
- *v případě příchodu z hospitalizace v psychiatrické léčebně, LDN apod. doporučení ošetřujícího lékaře* (Veřejný závazek, Azylový dům pro ženy, Středisko Samaritán pro lidi bez domova, Charita Olomouc, 2015, Prinz).

Ani na jednom z azylových domů není tolerována konzumace alkoholu a jiných návykových látek. Klienti mají zakázáno jak konzumaci v objektu, tak přicházet do ubytování pod vlivem. Služba se snaží klientům pomoci při řešení jejich situace a poskytnou jim prostor pro uspokojená základních potřeb jako je strava, hygiena a střecha nad hlavou. Zároveň má za cíl stabilizovat jejich sociální situaci a pokusit se obyvatele azylových domů resocializovat za pomocí zvýšení kvalifikace, pomoc při hledání zaměstnání a pokud možno vede klienty k samostatnému bydlení.

Z azylového domu pro ženy i pro muže mají možnost klienti na podkladě písemné žádosti bydlet na azylovém bytě. Na azylové byty se klienti dostanou na základě výběrového řízení (Veřejný závazek, Azylový dům pro ženy, Středisko Samaritán pro lidi bez domova, Charita Olomouc, 2015, Prinz).

Azylové domy ve středisku slouží pro posun klientu například z nízkoprahového denního centra, v nejlepším případě dokáže kooperace služeb ve středisku klienta včas zachytit a bez většího pobytu na ulici se klient ocitne na azylovém domě.

Ve vztahu k pracovním rehabilitacím nám služba funguje pro nábor nových účastníků programu, ale jedním z benefitů účasti v programu je také přednostní přijetí na azylový dům.

3.1.5 DOMOV SV. ANEŽKY

Výše jsem zmínila azylové domy střediska Samaritán, kde je nutné, aby obyvatelé byli soběstační a zvládali úkony sebeobsluhy a sebepéče. Domov svaté Anežky slouží lidem, kteří se ocitli na ulici, ale jejich zdravotní stav vyžaduje v péči dopomoc druhé osoby. Ve službě se nachází spolu se sociálními pracovníky také pečovatelky, které pomáhají klientům zvládat každodenní záležitosti, čímž usilují o důstojný životní klientů. Pomoc se dostává v otázkách zdravotního stavu, řešení sociální situace, dluhů, popřípadě v hledání návazné služby (Charita Olomouc. Naše služby: Lidé bez domova [online]).

3.1.6 ORDINACE PRAKTICKÉHO LÉKAŘE

Ordinace pro lidi bez domova nabízí klientům SLD lékařskou pomoc. Funguje během pracovního týdne, kdy z části kooperuje s NDC, jehož klienti ordinaci nejvíce využívají, pracují díky tomu na tvorbě „*sociálně zdravotního komplexu“.* Na vytváření komplexu

se podílí také nově vzniklá psychiatrická ordinace, která sdílí prostory s ordinací praktického lékaře a ordinuje některé dny v odpoledních hodinách pro objednané klienty.

Primárně se ordinace zaměřuje na prevenci infekčních onemocnění a základní lékařskou péči. Díky vzniku ordinace mají lidé bez domova možnost řešit svůj zdravotní stav systematicky a efektivně (Charita Olomouc. Naše služby: Lidé bez domova [online]).

3.1.7 SPOLEČENSTVÍ SV. JOSEFA V DOLANECH

Společenství svatého Josefa představím pouze ve stručnosti, jelikož je také součástí střediska Samaritán. Jedná se o křesťanskou komunitu působící v Dolanech, nikoli tedy o sociální službu. Vznikla roku 2013 a stala se zázemím a domovem obzvláště pro věřící muže. Do komunity mohou vstoupit například klienti z azylového domu. Proces přijímání do Společenství sv. Josefa má svá specifická pravidla, neboť se jedná o komunitu, nikoli o sociální službu (Charita Olomouc. Naše služby: Lidé bez domova [online]).

3.2 PROGRAM PRACOVNÍCH REHABILITACÍ

Program pracovních rehabilitací je součástí Charity Olomouc. Smyslem systému je společná práce na nových věcech, které mohou položit základ novým metodám pomoci lidem. Dále dle poslání programu je každý aktér nedílnou součástí společenství týmu Charity Olomouc, které je založeno na loajalitě. Jednou z odměn za dobře vykonanou práci je například férovost, na které jsou také pracovní rehabilitace založeny.

Cíl programu není v dokumentech explicitně řečen, avšak pracovní rehabilitace se snaží o minimalizaci překážek, které brání v posunu klienta. Odměny za práci nejsou založeny pouze na materiálních benefitech, ale těžištěm je respekt a uznání, které se účastníkům programu dostává. Význam benefitů, které za svoji práci získá, je především pro zabezpečení *„důstojného základu pro každodenní fungování pracovníka“* a jejich výčtu se budu věnovat níže. Pracovní rehabilitace jsou především nástroj, který mohou efektivně využít sociální pracovníci ve středisku a příznivě tak ovlivnit klientovu situaci (viz příloha č. 1, Statut pracovních rehabilitací, Charita Olomouc).

Charita Olomouc se již od 90. let na azylovém domě snažila zapojit klienty do chodu služby. Zejména v první polovině 90. let se jednalo o propuštěné vězně, kteří byli zvyklí

pracovat a měli zájem se zapojit. Postupem času vznikl bonusový systém, který celému systému dodal variabilitu a určitý nástroj, kterým lze klienty motivovat a odměňovat formou výhod ve službách. Myšlenka oddělit pracovní rehabilitace od služeb, aby vnikl prostor, jak klienty trénovat, rehabilitovat a pak je nejlépe i zaměstnávat, se zrodila v roce 2019. Inspirace pro program pracovních rehabilitací vznikla na základě zkušeností ředitele charity doktora Petra Prinze, který absolvoval v roce 2007 stáž ve Švýcarsku.

Ve švýcarském městě Luzern působí sdružení Jobdach, které provozuje zařízení Wärchstatt. Jedná se o projekt fungující od roku 1998, který nabízí asistované zaměstnání pro lidi, kteří ze zdravotních důvodů nebo z důvodu nezaměstnanosti již nemohou vykonávat tradiční výdělečnou činnost. Základní smysl projektu je poskytnout lidem denní strukturu. Cílem práce je dát lidem důvěru ve své schopnosti a sebevědomí prostřednictvím smysluplné práce. Klienti díky zapojení nachází sami sebe, dokazují si, že něco umí a objevují nové dovednosti. Skupina osob není jasně vymezená. Projekt mohou navštěvovat také lidé na substituční léčbě heroinem nebo metadonem. V projektu funguje mírná tolerance alkoholu, avšak člověk, který přichází by měl být poměrně střízlivý, aby byl schopen pracovat. Práce probíhá v rámci dílny, kam lidé mohou přinést své věci na renovaci, dále se jedná o montážní práce, výroba dárků a dekorace. V rámci externích zakázek účastníci pomáhají s údržbou zahrad nebo stěhováním. Pracuje se ve skupinách, nad kterými dohlíží odborníci. Nedílnou součástí jsou individuální plány a záznamy, mimo jiné se provádí také hodnocení. Účastníci mají možnost krizové intervence, individuální diskuse s hodnocením současné situace a důležitá je podpora účastníků při sociální integraci a dodržování pravidelné denní struktury. Projekt staví na třech hodnotách: *přesnost, závaznost, čestnost*. Plány práce se dělají na týden dopředu. Pracovníci jsou za výkon odměňování denní mzdou v rámci ekonomické sociální pomoci. Pracovníci dodržují také odhlašování se ze směn, pokud v daný den nemohou dorazit. Základem systému je nízkoprahovost, která umožňuje zapojení i extrémně vyloučeným lidem. Dále staví na faktu, že práce navrací důstojnost. Systém je postavený na bonusech a motivuje se pouze pozitivně (Jobdach, Wärchstatt, [online]).

Vznik programu inicioval právě pan Prinz, který na charitě viděl potenciál vybudovat program na podobném základu. Myšlenka se spojila se zakázkou města, které přišlo s přáním *„Aby bezdomovci pracovali.“* Technické služby města Olomouc najali Charitu Olomouc jako subdodavatele na zakázku čištění chodníků. Do čištění chodníků se v roce

2019 zapojilo 6 klientů. Tehdy ještě nebyl program tak propracovaný, jak jej budu popisovat později. Charita se snažila směrem ke klientům vycházet z principu transparentnosti a smysluplnosti. Nešlo o naplnění veřejné poptávky jako takové, ale podstatné bylo vidět v tom smysl a vztyčné body směrem ke klientům. Pracovníci charity se v tomto směru velice drží transparentnosti a férovosti v plném rozsahu. Jak k zákazníkovi, tak ke klientům. V první fázi program ztroskotal kvůli ekonomické stránce. I toto téma bylo transparentně vysvětleno klientům, což ocenili.

Do programu se za jeho dosavadní působení zapojilo 29 klientů. Momentálně neprobíhá žádné systematické sbírání výsledků, jsou pouze vedeny v podobě tabulky indikátorů, která bude vysvětlena později. Z 29 klientů se 3 umístili na pozici na charitě v rámci DPP/DPČ nebo HPP. Dále se 3 klienti zapojují v realizování veřejné služby ve středisku.

Pracovní rehabilitace jsou projektem a agendou zástupce ředitele. Dále mají svého koordinátora, který vede fungování programu dle dokumentů, legislativy a zvyklostí. Důležitým úkolem koordinátora je komunikace především se sociálními pracovníky a sociálními službami, jakožto i s ostatními kolegy v organizaci. V programu je významným článkem při přijímání klienta do pracovních rehabilitací, což bude popsáno později. Koordinátor mimo jiné vytváří metodiky, poukazuje na nedostatky a komplikace a společně s vedoucím hledá řešení. Vedoucího o chodu programu pravidelně informuje a podává zpětnou vazbu. Společně s vedoucím také hledá zakázky. Jeho rolí je též vést porady s klienty a předákem a komunikace s klíčovými pracovníky klientů.

V programu dále figuruje provozní pracovník, který má na starost provozní záležitosti, například svoz klientů na místo výkonu práce, tvorba statistik odpracovaných hodin a záznamy o odpracovaných bodech klienta. Jelikož se pohybuje více mezi klienty, sbírá od klientů zpětnou vazbu a sděluje ji koordinátorovi.

Neméně důležitý článek programu je předák, který spolupracuje s koordinátorem a provozním pracovníkem. Účastní se porad týmu, podává zpětnou vazbu klientům a hlídá výkonnostní indikátory (viz příloha č. 1, Statut pracovních rehabilitací, Charita Olomouc).

Pracovní rehabilitace se dělí primárně na dva stupně. Výzkumná část bakalářské práce je zaměřena na druhý stupeň pracovních rehabilitací. Nelze však celý systém pochopit bez popisu prvního stupně, který funguje jako předstupeň a zároveň jako vstup do stupně druhého.

První stupeň pracovních rehabilitací je zaměřen na klienty nízkoprahového denního centra a klienty azylových domů. Klienti se zakázkou zapojit se do pracovních rehabilitací přicházejí sami, nebo jsou kontaktováni sociálním pracovníkem. Ten má za úkol vytipovat klienty, kteří by do programu byli vhodní. Pokud klient projeví zájem se zapojit do pracovních rehabilitací, nutnou podmínkou je zakotvení v individuálním plánu.

Přijde-li do služby klient, kterého klíčový pracovník rozklíčuje jako vhodného kandidáta na pracovní rehabilitace, probere s ním možnost zapojit se. Pokud klient projeví zájem, domluví se na deset zkušebních hodin. V této fázi není třeba písemný kontrakt nebo zavedení pracovních rehabilitací do individuálního plánu, nutné je pouze proškolení BOZP. Tato zkušební fáze slouží k tomu, aby klient i organizace zjistili, zda je tento program určený pro něj a chce pokračovat, či nikoli.

Pokud klient projde zkušebními hodinami, vstupuje do prvního stupně pracovních rehabilitací. V prvním stupni je již zapotřebí vyhotovení kontraktu, BOPZ, individuálního plánu, ve kterém již figurují pracovní rehabilitace, a v neposlední řadě je třeba klientovi vytvořit kartu klienta v systému pracovních rehabilitací. Karta klienta je nutná k transparentnosti bodů a také z důvodu centralizovaného systému bodů. Klienti v prvním stupni tyto body mohou využívat na výdejně potravin. Ve výjimečných případech, ve kterých je třeba tuto výjimku mít nastavenou s klíčovým pracovníkem a koordinátorem nocleháren, mohou za vydělané body hradit nocleh na noclehárně. Tato možnost je zpravidla časově ohraničená a řádně odůvodněná.

Práce, které klienti odvádí v prvním stupni, jsou klasifikovány do 4 kategorií v tzv. Katalogu prací (viz příloha č. 2, Katalog prací, Charita Olomouc). Činnosti jsou odstupňovány podle náročnosti a dle vykonaného úsilí jsou také obodovány. Ve všech kategoriích se jedná o činnosti, které jsou uskutečňovány v prostorách střediska, popřípadě v jeho blízkém okolí.

Pokud je s daným klientem dobrá zkušenost a spolupráce, klíčový pracovník vidí snahu a smysl pracovních rehabilitací pro klienta, popřípadě klient se zakázkou posunu do dalšího stupně přijde sám, má možnost postupu do druhého stupně.

Ještě před samotným zapojením se do druhého stupně je nutná schůzka klienta, klíčového pracovníka a koordinátora pracovních rehabilitací. Na této schůzce je klientovi představen program pracovních rehabilitací, pravidla a benefity. Pokud se vším tyto tři strany souhlasí, klient nastupuje na zkušební směnu. Po zkušební směně následuje

schůzka koordinátora s klientem a koordinátora s brigádníky (jedná se o klienty, kteří jsou již aktivně zapojeni v druhém stupni pracovních rehabilitací), kdy koordinátor sbírá zpětnou vazbu a probíhá debriefing. Za předpokladu, že zpětné vazby dopadnou dobře, následuje schůzka klienta, klíčového pracovníka a koordinátora, kdy dochází ke kontraktování do druhého stupně.

Ve druhém stupni účastníci programu společně s předákem pracují na zakázkách, které přichází jak od střediska, tak od externích odběratelů.

Nedlouho jsou do programu jako jeden z nástrojů přidány výkonnostní indikátory, na základě kterých dokáže koordinátor reagovat na výkonnost nebo nevýkonnost daného klienta. Indikátorů je šest a u každého je určeno, kdo daný indikátor sleduje. Mezi sledované indikátory patří nulová tolerance alkoholu, včasný nástup do práce, spolupráce s klíčovým pracovníkem, rychlost práce, dodržování pracovní doby a respektování pravidel programu. Hodnotí se buď denně anebo týdně formou zápisu do tabulky a na konci měsíce je možné vidět, na kolik procent byl daný indikátor splněn či nesplněn. Na základě těchto údajů lze s klientem probrat a reflektovat jeho práci a do budoucna by tyto indikátory měly sloužit jako nástroj pro snížení nebo zvýšení odměny. Klienti jsou s tímto nástrojem hodnocení jejich výkonnosti seznámeni již při kontraktování.

„Benefity, které za svou práci získává, slouží jako výraz poděkování a zároveň jako zajištění důstojného základu pro každodenní fungování pracovníka.“ (viz příloha č. 4, Dodatek – benefity, Charita Olomouc). Mezi další odměny patří například sprcha po práci, možnost využití skříňky, využití zázemí v šatně, kterou může klient využívat. Důležitým bodem využívání šatny je respektování a dodržování pravidel, například neposkytovat v šatně zázemí klientům NDC a dodržování pořádku (viz příloha č. 3, Dodatek – pravidla, Charita Olomouc). Body klienti získávají za odpracované zakázky a bodové ohodnocení se odvíjí od vykonané zakázky. Za odpracované body si mají možnost pořídit potraviny v tzv. výdejně potravin.

Klienti aktivně zapojení do pracovních rehabilitací mají v průběhu pracovního dne zajištěnou stravu. Tedy snídani, oběd a večeři. Výše zmíněné služby, např. noclehárna, je zahrnuta do dalšího benefitu, který mají možnost klienti využít. Za odpracované body si mohou hradit noclehy na noclehárně a v pracovní dny mají tzv. držené místo. Pokud má klient podanou žádost na azylový dům ve středisku, jeho účast v programu jej zvýhodňuje v pořadníku (viz příloha č. 4, Dodatek – benefity, Charita Olomouc).

Jestliže je s klientem dobrá spolupráce a jsou s ním spokojeni ve druhém stupni a zároveň splňuje podmínky vstupu do veřejné služby, je mu tato možnost nabídnuta. Klient vykonává souběžně jak veřejnou službu, tak pracovní rehabilitace druhého stupně. Kontraktování veřejné služby probíhá opět za přítomnosti všech třech stran, kdy se stanovují pravidla, definuje se vykonávaná činnost a rozmezí. Veřejná služba vyžaduje stále participaci klíčového pracovníka, kdy s klientem plánují tuto službu zpravidla na měsíc dopředu a následně tento plán předkládají koordinátorovi pracovních rehabilitací.

3.2.1 VEŘEJNÁ SLUŽBA

Veřejná služba je organizovaná zvláště orgány státní správy a samosprávy, dále pak neziskovými organizacemi, mezi které řadíme nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti či církevní organizace, jako je v našem případě Charita Olomouc. Služba je realizovaná pro klienty Úřadu práce České republiky v oblastech zvelebování životního prostředí a udržování pořádku a čistoty ulic, chodníků a jiných veřejných míst, popřípadě pomoc v okruhu kulturního a sportovního rozvoje nebo sociální péče (MPSV, Veřejná služba [online]).

Okruhy, ve kterých může být veřejná služba realizována, jsou například spojeny s životním prostředím, udržováním čistoty veřejných prostor, pomoc při veřejných kulturních nebo společenských akcích, dále se může jednat o činnosti administrativního charakteru nebo pomoc při zajištění péče o týraná a opuštěná zvířata. Pokud na veřejnou službu přecházejí klienti z pracovních rehabilitací, jedná se o *„pomocné činnosti v oblasti poskytování sociální péče“* (MPSV, Veřejná služba, [online]).

Projednání a uzavření Smlouvy o organizování veřejné služby probíhá na podkladu písemné žádosti od subjektu, Charity Olomouc. Ta žádá na Úřadu práce o určitý počet míst na veřejnou službu, který je zapotřebí mít definovaný dopředu. Veřejná služba je časově ohraničená záležitost, po uplynutí doby lze klienta překontraktovat nebo rekontraktovat. Ze strany služby je nutná provázanost veřejné služby s individuálním plánem.

3.2.2 VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ PRÁCE

Veřejně prospěšné práce jsou převážně práce týkající se péče o veřejné prostranství, úklidu a servisu veřejných budov, komunikací, či jiných činností ve prospěch obcí a obecně prospěšných institucí.

Dle zákona 435/2004 o zaměstnanosti § 112 se jedná o časově omezený pracovní poměr na základě dohody, kterou uzavírá zaměstnavatel s Úřadem práce. Jedná se o vytvářené pracovní poměry pro uchazeče o zaměstnání. Úřad práce zaměstnavateli poskytuje příspěvek na mzdu nebo plat zaměstnance na pozici veřejně prospěšných prací.

Možnost přejít na VPP mají klienti, se kterými je dobrá spolupráce a jsou s ním pracovníci spokojeni na VS. Tato forma spolupráce je pro organizaci již poměrně náročnější, a to po finanční stránce. Úřad práce ne vždy hradí veškeré vynaložené prostředky na zaměstnance, a je tedy nutné v rozpočtu organizace zajistit finance pro tuto část výdajů, aby mohl být klient zaměstnán na VPP. Jedná se o roční smlouvy.

Ačkoliv se jedná o pracovní poměr a může to fungovat jako určitý poslední předstupeň vstupu do zaměstnání, často se může jednat o lidi, kteří jsou na lokálním trhu práce těžko umístitelní (MPSV, Veřejně prospěšné práce, [online]).

Problém ze strany organizace může být v hledání zdrojů, kdy s tímto výdajem často v rozpočtu není počítáno. O přijetí klienta na VPP rozhoduje vedoucí střediska.

3.2.3 PRACOVNÍ POMĚR

Pokud je organizace s klientem nadmíru spokojená a nechtěla by o klienta přijít, nabídne mu možnost hlavního pracovního poměru, popřípadě práce na dohodu. Ve středisku je příklad skvělé praxe, a to je nyní již bývalý klient, který si prošel pracovními rehabilitacemi až na hlavní pracovní poměr.

V pracovních rehabilitacích figuruje pracovník na pozici předáka. Klient, který jde na tuto pozici, již není pouze kontraktovaný, jako ostatní klienti, ale má smlouvu. Jedná se o dohodu o provedení práce či činnosti nebo o hlavní pracovní poměr.

Klienti, kteří jsou zapojeni v programu, mnohdy s klíčovým sociálním pracovníkem aktivně hledají zaměstnání. Pracovníci mají v rukou nástroj pracovních rehabilitací a mohou jej použít pro naplnění cíle individuálního plánu, který si stanoví společně

s klientem. Cílem tedy může být například vstup do zaměstnání a jako nástroj slouží program pracovních rehabilitací. Důležité je však zmínit, že nalezením zaměstnání se míní práce, která je zprostředkována přímo zaměstnavatelem, nikoli zaměstnávání přes agentury. Není vyloučeno, že klient neobstojí i v práci přes zaměstnavatele. Avšak agentura často nabízí spíše krátkodobé úvazky, které nemohou klientovi poskytnout to, co klient potřebuje nejvíce, a to vidinu budoucnosti.

Někteří klienti, kteří se účastnili výzkumné části práce, již měli nástupní termín do zaměstnání nebo se chystali na pohovor.

3.3 SHRNUTÍ

V teoretické části bakalářské práce jsem se ve vztahu k hlavnímu cíli práce zaměřila na vymezení skupiny osob bez domova, která neodmyslitelně patří k naší společnosti. Z hlavní definice bezdomovectví vyplývá, že se jedná o absenci obydlí, které nejsou osoby bez domova schopny získat a udržet zejména kvůli finanční stránce.

Z chybějícího zázemí vyplývají potřeby, které lze obecně kategorizovat do čtyř oblastí. Důležitá je tělesná pohoda, kdy se osoby bez domova potýkají s nedostačující hygienou, nepřízní počasí a neuspokojivou výživou. Psychická rovnováha je narušována pocitem strachu, který je všudypřítomný, dále se osoba na ulici potýká se ztrátou hrdosti, jež je způsobena zanedbanou hygienou a vzhledem. Biologickou rovinu velice ovlivňuje špatný zdravotní stav mnohdy způsobený pobytem na ulici, závislostí a spánkovým deficitem, který se může odrážet jak na fyzickém zdraví, tak na psychice jedince. V neposlední řade se člověk na ulici setkává s nezájmem okolí a společnosti, což hraje důležitou roli v potřebách souvisejících se vztahovou rovinou a potřebou cítit se užitečný.

Na uvedené potřeby se snaží reagovat systém sociálních služeb, ale uspokojování potřeb je roztříštěno do více služeb, což může být příčinou nekomplexního řešení situace a stagnace jedince. Na potřeby reaguje také program pracovních rehabilitací.

Základní zázemí poskytují osobám na ulici nízkoprahová centra, která poskytují stravu a zázemí pro odpočinek. Možnost složit hlavu přes noc nabízí noclehárny. Kombinací zázemí a střechy nad hlavou je azylový dům. Zde už může do určité míry docházet k reintegraci.

Dále jsem se soustředila na sociální rehabilitace. Sociální rehabilitace jako taková je dle zákona určena spíš osobám s mentálním, tělesným nebo kombinovaným postižením. Avšak v České republice působí organizace, které zprostředkovávají služby sociální rehabilitace pro osoby bez přístřeší.

Důležité je si uvědomit, že bezdomovectví je proces, díky němuž dochází k přetváření osobnosti jednice. Aby se mohl znovu začlenit do společnosti, potřebuje projít opačným procesem, a to procesem reintegrace. Tento proces se týká psychologické, sociální, medicínské a spirituální roviny.

Osoby bez domova v závislosti na délce pobytu na ulici ztrácí schopnosti a návyky a osvojují si nové, které nejsou z pohledu majoritní společnosti žádané a je třeba je procesem reintegrace odstranit. Potýkají se s problémem závislosti a dlouhodobou nezaměstnaností. S tímto vším ale počítá program pracovních rehabilitací, který se snaží za férových podmínek nabídnout smysluplné trávení času. Je třeba respektovat pravidla programu, ale pakliže se klient řídí pravidly, náleží mu odměna. Díky programu mají klienti možnost posunu do normálního zaměstnání a znovuzačlenění do společnosti.

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V předchozí práce jsem pracovala s teoretickým ukotvením tématu, studiem příslušné literatury, knih, časopisů, článků, vycházela jsem také z pozorování a zkušeností z práce ve středisku. Všechny tyto informace, poznatky a zkušenosti jsem se pokusila shrnout v teoretické části práce, která má být podkladem pro praktickou část práce, tedy výzkumné šetření. V této části práce se budu zabývat přípravou výzkumu, výběrem respondentů, metodikou výzkumu, cílem a technikami. Příprava a metodika zajišťuje vhodné podmínky a postup pro samotnou realizaci výzkumu, průběhu sběru dat a jejich analýzy. Na závěr pak tato data interpretuji.

4.1 KVALITATIVNÍ PŘÍSTUP

Pro naplnění cíle práce zabývající se provázaností pracovních rehabilitací se sociálními službami jsem se rozhodla ve výzkumné části použít kvalitativní přístup. „*Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím*.“ (Disman, 2011, str. 285).

Za nevýhodu odborníci považují fakt, že výzkumník v kvalitativním výzkumu pracuje se subjektivními dojmy, které byly získány na jednom místě, či pro malé množství populace, což vede ke složitosti replikace a zobecnění výzkumu.

Klad spatřují v hloubkovém pochopení daného jevu či problematiky v kontextu s lokálními podmínkami a konkrétními situacemi.

Hloubková a bohatá data jsou výhodou, jelikož Hendl (2008, str. 61) uvádí, že *„cílem je získat popis zvláštních případů, generovat hypotézy a rozvíjet teorie o fenoménech světa“* o což se ve svém výzkumu snažím, o popis nového přístupu v sociální práci.

Nevýhodou kvalitativního výzkumu ve srovnání s kvantitativním může být malý počet respondentů. A to by mohlo být i v našem případě, kdy jsme limitováni lidmi, kteří jsou do programu zapojení nebo se mu věnují. Nepůjde tedy o výsledky zobecnitelné.

Kvalitativní výzkum si tedy klade za cíl prozkoumat určitý jev a přinést o něm podrobný popis, na jehož základě případně výzkumník tvoří nové teorie či přístupy.

4.2 CÍL VÝZKUMU

Výzkumným cílem této bakalářské práce je zjistit, jak funguje provázanost mezi programem pracovních rehabilitací pro lidi bez domova a sociálními službami, které jsou klientům poskytovány ve středisku Samaritán.

Výzkumná otázka této práce zní: Jak pracovní rehabilitace hodnotí všichni zapojení aktéři?

4.3 VOLBA VÝBĚRU INFORMÁTORŮ

V programu pracovních rehabilitací figurují tři strany. Vedení, jako nositel myšlenky a vize programu, které s tímto projektem přichází a má určitá očekávání, co by program měl naplňovat. Dalším článkem, který je při realizaci programu nepostradatelný, je sociální pracovník, který pracuje s klienty a kontraktuje zájemce do programu. V neposlední řadě jsou tu samotní klienti neboli brigádníci, kteří se do programu zapojují svojí prací.

Pro výběr informátorů jsme zvolila *účelový výběr*. Tento typ výběru umožňuje vzít základní soubor informátorů a rozdělit je dle kritérií do určitých vrstev či skupin (Miovský, 2006, s. 136). V našem případě se jedná o všechny strany, které se angažují v programu pracovních rehabilitací. Kritériem pro vytvoření skupin se nám stává postavení v programu.

Vzniknou nám tedy tři skupiny, kterými jsou vedení, sociální pracovníci a klienti. Počet informátorů je limitovaný velikostí dané skupiny. Za vedení se jedná o tři informátory. Jedná se o vedoucího a koordinátora rehabilitací a dále vedoucího střediska, pod kterým je program realizován (v části interpretace dat označeni V1, V2, V3).

Další vzniklou skupinou informátorů jsou sociální pracovníci, kteří s klienty pracují v rámci služby a zároveň jsou klíčovými pracovníky klientů, kteří jsou zapojeni do programu pracovních rehabilitací. V době realizace výzkumu se jednalo o dvě sociální pracovnice, které mají v programu každá dva klienty (v části interpretace dat SP1, SP2).

V neposlední řadě jsou zde klienti, kteří jsou podstatnou částí a bez nichž by program nemohl být realizován. Počet informátorů v této skupině byl limitován aktuálním počtem klientů zapojených v programu. Výzkumu se zúčastnili 3 klienti a jeden bývalý klient,

který si programem taktéž prošel a nyní je na pozici předáka (v části interpretace dat označeni K1, K2, K3, K4).

4.4 POUŽITÁ TECHNIKA SBĚRU DAT

Výše jsem popsala výhody a nevýhody kvalitativního výzkumu a proč jsem právě tuto metodu zvolila ke zpracování empirické části. Jako techniku sběru dat jsem volila polostrukturovaný rozhovor s předem připravenými otázkami.

Polostrukturované interview má určité výhody i nevýhody oproti nestrukturovanému nebo plně strukturovanému interview. Jedná se například o vyšší náročnost při stanovování okruhu otázek, avšak oproti plně strukturovanému rozhovoru máme možnost některé pasáže ponechat více na tazateli a operativně upravit znění či pořadí otázek (Miovský, 2006, s. 159 – 160). Hendl (2008, s. 48) potvrzuje a dodává možnost klást doplňující otázky, ovšem je důležité, aby se rozhovor stále držel tématu a měl dané schéma. Doplňující otázky a rozličné pořadí otázek může dle Miovského (2006, s. 159) přispět k tomu, abychom z rozhovoru vytěžili co nejvíce informací.

Hendl (2008, str. 48) dále poukazuje na fakt, že v průběhu výzkumu *„nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak modifikovat zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat i jejich analýze.“*

Celkový sběr dat a jejich následná analýza probíhají v delším časovém intervalu a dále dle Hendla (2008, s. 48) *„Analýza a jejich sběr probíhá současně, výzkumník sbírá data, provede jejich analýzu a podle výsledků se rozhodne, která data potřebuje, a začne znovu se sběrem dat a jejich možnou analýzou.“*

Je nespočet faktorů, které musí vzít tazatel v úvahu, proto Hendl (2008, s. 166) uváží, že *„vedení kvalitativního rozhovoru je uměním i vědou zároveň.“*. Vedení rozhovoru vyžaduje určitou míru citlivosti a vnímavosti, soustředění, interpersonální porozumění a disciplínu. Důležitá je forma otázek a i jejich pořadí. Neméně důležitá je i délka rozhovoru. Na začátku rozhovoru je důležité prolomit případné bariéry. V nejlepším případě by rozhovor měl probíhat v přirozeném prostředí dotazovaného, což však ne vždy lze, a proto je dobré zajistit co nejkomfortnější prostředí (Hendl, 2008, s. 166 – 167).

V našem případě byla situace trochu komplikovanější z důvodu nouzového stavu ve spojitosti s onemocněním COVID-19. Také rozličnost výzkumného vzorku nedovoloval stejné prostředí pro všechny dotazované. Všechny rozhovory proběhly v prostorách Charity Olomouc. Snažila jsem se o co nejvíce příjemné prostředí, ale ne vždy to podmínky dovolily. Zejména u klientů, kdy prostory na rozhovory byly v rámci kontaktní místnosti, kam chodí za sociálními pracovníky na sociální šetření. Obávala jsem se tedy toho, zda toto prostředí nebude pro klienty na rozhovor nekomfortní. Žádný z klientů ale nepůsobil jakkoliv rozladěn z prostředí. Byla znát mírná nervozita, hlavně na začátku, ale postupem času opadla. S vedením a sociálními pracovníky rozhovory probíhaly u nich v kanceláři či v konferenčních nebo kontaktních místnostech.

Ještě před samotným rozhovorem byl podepsán souhlas s pořizováním a následným zpracováním zvukové nahrávky, která bude ihned po zhotovení anonymizována. Dotazovaní však byli obeznámeni s tím, že ačkoliv nebude použito jejich jméno či jiné osobní údaje, ve výzkumu je podstatné, kterou ze tří zainteresovaných stran zastupují.

Je dobré si být vědom toho, že takový rozhovor není pouhým sběrem dat, ale může mít také intervenční charakter, a právě z tohoto důvodu by měl výzkumník nabídnout dotazovanému možnost dodatečného kontaktu, pokud by chtěl něco dodat či doplnit (Hendl, 2008, s. 167). Se všemi účastníky výzkumu jsem se neviděla naposledy, přesto jim bylo nabídnuto setkání, pokud by si přáli něco doplnit.
Samotné rozhovory byly velice příjemné a milé.

Pro naplnění hlavního cíle bylo třeba stanovit rozhovorové otázky. S ohledem na odlišnost jednotlivých skupin bylo nutné stanovit některé otázky pro každou skupinu odlišné. Rozdělím tedy otázky dle jednotlivých skupin:

Vedení:

- *Jak vnímáte pracovní rehabilitace?*
- *V čem spočívá největší přínos pracovních rehabilitací?*
- *Co konkrétně mělo zřízení projektu v životě klientů změnit nebo jaký problém jste chtěli odstranit?*
- *Jak by měla být pracovní rehabilitace provázána se službami střediska Samarián?*

Pracovníci:

- *Jak vnímáte pracovní rehabilitace?*
- *V čem spočívá největší přínos pracovních rehabilitací?*
- *Jak se Vám pracuje s „nástrojem" pracovních rehabilitací?*
- *Jak pracovní rehabilitace ovlivňují Vaši práci?*

Klienti:

- *Jak vnímáte pracovní rehabilitace?*
- *V čem spočívá největší přínos pracovních rehabilitací?*
- *Co by se změnilo, kdyby pracovní rehabilitace nebyly?*
- *Vidíte nějaké výhody nebo nevýhody spojení pracovních rehabilitací se službami střediska?*

4.5 METODA INTERPRETACE DAT

Ve svém kvalitativním výzkumu jsem jako nástroj použila rozhovory. Abych mohla analyzovat data, byl nutný přepis získaného audiozáznamu. Po vyhotovení přepisů jednotlivých rozhovorů jsem se mohla v datech lépe orientovat a dělat si do přepsaného textu poznámky. Hendl (2008, str. 208) uvádí, že pojem transkripce můžeme chápat jako *„proces převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuse do písemné podoby."* Ačkoliv se jedná o náročný proces, je nezbytný k podrobnému vyhodnocení. Pro přepsání rozhovorů jsem se rozhodla použít metodu doslovné transkripce. Dle Hendla (2008, s. 208) je díky této metodě transkripce možné udělat velmi podrobné vyhodnocení rozhovoru. Jedinou nevýhodu spatřuji v časové náročnosti, kterou tato metoda obnáší.

Získaná data jsem analyzovala kódováním, což je důležitým nástrojem pro jejich organizaci (Disman, 2011, s. 316) Dle Strausse a Corbinové (1999, s. 43) jsem postupovala podle otevřeného kódování. Jedná se o proces vyhledávání pojmů, jejich označování a kategorizování. *„Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly, a také jsou kladeny otázky o jevech údaji reprezentovaných."*

5 INTERPRETACE DAT

V této části bakalářské práce interpretuji data získaná zkoumáním tří stran, které jsou zapojené v programu pracovních rehabilitací. Jak již bylo uvedeno výše, jedná se o tři zástupce skupiny vedení, dvě sociální pracovnice a čtyři klienty.

Tato kapitola slouží k představení výsledků výzkumu a je cíleně rozdělena do jednotlivých podkapitol, z nichž každá popisuje jednu z kategorií vzniklých jak na základě rozhovorových otázek, tak z následné analýzy a porovnání s teoretickou částí práce. Těmito kategoriemi jsou: smysluplná náplň dne, reintegrace, provázanost programu pracovních rehabilitací ve středisku a kategorie VIP statusu. Jednotlivé kategorie jsou podrobně popsány níže na základě pohledů všech tří zmíněných stran.

5.1 SMYSLUPLNÁ NÁPLŇ DNE

Na prvním místě všech skupin informátorů stojí smysluplnost náplně dne, jinými slovy to, jak lidé tráví svůj čas. Pohledy na otázky vnímání a přínosu programu byly sice velmi rozmanité, ale tohle je právě to, co mají společné.

Přestože cíl programu pracovních rehabilitací není nikde určen, právě smysluplné trávení času je jednou ze základních lidských potřeb, která je programem naplňována. Informátor ze skupiny vedení program vnímá tak, že jím reagují na potřebu smysluplnosti nakládání s „volným“ časem. V3: *„Vnímám to, jako že reagujeme **na potřebu smysluplnosti** nějakého **nakládání s volným časem, být užitečný, něco dělat,** aby **na mně někomu záleželo**.“*

Člověk z většinové společnosti má možnosti, jak žít ve volném čase, například má možnost zajít do kina, divadla. Lidé bez domova nemají prakticky nic jiného než to, čemu pracující lidé říkají volný čas. Mnoho času bez smysluplného využití způsobuje, že se lidé bez domova uchylují k závislostem. Což potvrzuje také klient, který se do programu zapojil po příchodu z protialkoholní léčby. Oceňuje, že díky programu pracovních rehabilitací se může posouvat. Klient uvádí: K4: *„Tak já **nevím, co bych dělal, kdybych nedělal**. Jestli bych vydržel takhle nechlastat nebo nechlastat, nefetovat, prostě takový.“*

Právě náplň dne je něco, co člověk bez domova postrádá. Z výpovědí informátorů vyplývá, že právě smysluplné trávení času je něco, co by chtěli klientům nabízet a na co

reagují. Informátor z řad vedení zdůrazňuje podstatnou informaci, že chtějí nabízet smysluplnou práci, která zohledňuje fyzické schopnosti účastníků. Přínosem je kromě smysluplné výplně času také individuální přístup ke specifickým potřebám a primárně uspokojení bazálních potřeb. Klienti v programu oceňují zejména to, že se nenudí, že mají výplň dne a nemusí být celý den na ulici nebo se „flákat" na azylovém domě. Což potvrzuje jeden z klientů následujícím výrokem: K2: *„Ale tak asi jedna z nejhlavnějších věcí je to, že err* ***nejsem 24 hodin na ulici.****"*

V příkladu dobré praxe se odráží situace, kdy klient nežádal za práci materiální či jiné benefity. Přáním klienta bylo mít náplň dne. Z výpovědí informátora V1 vyplývá, že právě se zakázkou vyplnění času přicházejí klienti po léčbě nebo klienti závislí. Avšak ukazuje se, že pokud je klient schopný, dostane možnost aktivně trávit čas a podporu v sociálním pracovníkovi a výsledky mohou být dobré. V1: *„Ale jako je to, jako u něj se to ukázalo, protože on prostě* ***přišel****, nechtěl to vlastně dělat, jenom* ***chtěl nějakou náplň****, protože se prostě* ***vrátil z léčebny*** *a najednou dostal náplň a ukázalo se, že je* ***velice schopnej*** *a teď je to jako* ***náš kolega,*** *nějak jako se snažíme s ním plánovat budoucnost, dejme tomu…"*

Mimo výplně volného času pracovnice zdůrazňuje také obnovení rutiny, které se budeme věnovat v následující kategorii. SP1: *„Myslím si, že to je opravdu to ty lidi jako* ***rehabilituje*** *a vrací* ***zpátky do většinové společnosti****, co jako co jim dává možnost zvykat si na nějakou jako* ***rutinu*** *nebo* ***vytvářet*** *si vůbec nějakou* ***náplň času****."*

5.2 REINTEGRACE

Reintegrace byla zmiňována obecně, avšak ve výpovědích jednotlivých informátorů lze identifikovat jednotlivé okruhy reintegrace.

Klient zmiňuje, že účast v programu vnímá jako znovuzačlenění mezi lidi, co to ještě nevzdali. Jako důležitý motivační prvek uvádí důvěru, kterou do něj vkládal koordinátor pracovních rehabilitací. Popisuje, že vnímá přibližování se k reálné práci, což jej motivuje k setrvání v programu.

Obecně je zmiňována kultivace a uschopnění klienta, což odráží smysl pracovních rehabilitací. SP1: *„Cílem těch pracovních rehabilitací podle mě je, že toho člověka*

***natolik jako uschopníme**, že on je opravdu **schopný plynule přejít do toho provozu opravdu pracovního** a do toho tempa…“*

Reintegrace je dlouhodobý proces, ve kterém hraje důležitou roli sociální pracovník a sociální práce s klientem, tato oblast konkrétně bude zmíněna níže. Výpověď sociální pracovnice však názorně ukazuje, že jsou si vědomi dlouhodobosti procesu. SP1: *„Dokážu si představit, že jsou klienti, kteří dochází do pracovních rehabilitací a budou tam docházet **třeba ještě rok, než se uschopní a dokážou se posunout někam dál**.“*

Dlouhodobost procesu, jejž si uvědomují i pracovníci v přímé práci s klienty, se ukazuje také v zakázkách, se kterými přicházejí klienti. Sociální pracovnice uvádí, že se jednalo o zakázky bydlení, práce i příjmu. V rámci individuálního plánování tyto zakázky rozdělí pracovník s klientem na konkrétní dílčí cíle, ke kterým poté vytvářejí určitý scénář provedení.

Spirituální rovina

Spirituální rovina je zaměření člověka na hledání smyslu a směru v životě i vytváření hodnot, které člověka utvářejí a pomáhají mu v dosažení vytoužené změny. To potvrzuje sociální pracovnice, která uvádí, že materiální benefity jsou také podstatnou součástí a naplňují potřeby klientů. Ale důležité je hledání smyslu v rehabilitaci. Určitý smysl může klientovi přinášet také kolegiální vztah s pracovníky.

V předávání a vytváření hodnot spatřuje velkou důležitost vedení. Podstata však tkví v tom, že hodnoty nelze předat slovně, v případě rehabilitací se tedy předávají praktickou činností. Informátor z řad vedení vysvětluje, že hodnotu druhému lze vysvětlit, ale nelze dosáhnout stejného pochopení této hodnoty, dokud nedojde k jejímu prožití.

Což nevylučuje ani následné subjektivní přijetí na základně adekvátního předání hodnoty.

Pěkné shrnutí a pojetí oblasti spirituality v programu spatřuji ve výpovědi informátora z řad vedení. V3: *„…tak tam můžou najít nějakou **stabilitu** a nějaký **bezpečí,** zároveň **motivaci** třeba k tomu **sebedůvěru získávat**, k tomu, aby třeba některý věci **začali řešit**, aby tolik **nepil** i proto, že se nenudí, nebo nemusí, nemají prostor myslet na nějaké bolavé věci tak tak to, takže.“*

Psychologická rovina

Oblast psychologické roviny též vychází z teoretické části popisu reintegrace, kde je mimo jiné zmiňováno hledání sebe sama s úsilím vypořádat se s minulostí. Tuto fázi prožívá jeden z účastníků rozhovoru, který procesem integrace úspěšně prochází. Informátor v rozhovoru naráží na svoji závislost. Ukazuje se, že přestože jde o těžké téma, klient ušel velký kus cesty a dokáže se nyní o této části svého života bavit. Stále lze vnímat to, že klient tuto část svoji minulosti stále zpracovává.

Psychologická rovina reintegrace zahrnuje učení se novým věcem a obnovení návyků a dovedností, které klient pobytem na ulici ztratil. Sociální pracovnice popisuje, že právě tohle může být pro klienty smyslem, který se prolíná i s oblastí spirituality. SP1: *„Je to o tom **hledání** toho **smyslu v té rehabilitaci**. A že ten člověk se tím **má něco učit**, což jako je rehabilitace opravdu jako kdyby, že člověk sám sebe sociálně rehabilituje nebo pracovně, **učí se nový věci**, učí se **chodit včas**, dává si nějakou **rutinu**, je **zodpovědný za to, jak to udělá.**“*

Sebevnímání a získávání návyků považuje za důležité také sociální pracovnice, která zdůrazňuje, že nemusí jít vždy o drastickou cestu. Podle ní je mnohem lepší postupný proces navracení do běžného života, protože zde je menší hrozba klientova selhání. V procesu obnovování dovedností a návyků hraje podle pracovnice důležitou roli ohodnocení práce klienta a jeho schopnost vnímání pokroku, který udělal.

U klientů se obnovení návyků projevuje různým způsobem. Milý je příklad klienta, který uvádí, že se mu stává, že do práce vstává a chystá se i o víkendu.

Dle vedení by bylo optimálním stavem reintegrace v psychologické rovině reflektování problémů a bariér, které klientovi brání ve výkonu práce a obecně v posunu. Ideální by bylo, kdyby klient dokázal reflektovat, že není schopný pracovat v kuse, že potřebuje přestávky na cigaretu, že neumí chodit včas nebo že nevydrží se nenapít. V1*: „To je to mnohem lepší, nebo je mnohem cennější, když ten člověk naopak v rehabilitacích nějakým jako vedením dojde do bodu, kdy **začne reflektovat** tu svoji **baterii problémů**.“*

Na druhou stranu v tom spatřují možnost navrácení dovedností a schopností. O získávání dovedností a návyků, které pomohou klientovi s návratem do zaměstnání a v procesu reintegrace, mluví také jeden zástupce ze strany vedení. Zmiňuje, že to však není pouze na klientech, ale pracovníci jsou klientovi v procesu nápomocní. V2: *„Potom tady jsou*

lidi, kteří díky tomu, že vlastně ***získávají ty skills*** *nějakým způsobem,* ***dokážou být znovu zaměstnatelní****…Prostě oni tím* ***získají skill set****, který už prostě* ***dávno měli*** *třeba jenom tím, že byly prostě* ***x let na ulici****, tak ho prostě* ***ztratili nebo zakrněl****, takže my jim ho* ***pomůžeme znovu najít****."*

Díky programu si klienti zvyknou na pracovní tempo, které často může být překážkou, v případě, že by šli do zaměstnání rovnou z ulice. Často klienti i v rehabilitacích pracují „za půl člověka", program s tímto specifikem počítá a dokáže se přizpůsobit. Pokud by k takové poloviční práci docházelo v zaměstnání, nepochybně by to byl důvod k ukončení pracovního poměru.

Sociální pracovnice, jež v pracovních rehabilitacích spolupracuje s klientem, který se v době našeho rozhovoru chystal na pracovní pohovor, si spolupráci s klientem pochvaluje. Uvádí, že klient návyky má, je zodpovědný a schopný pracovat. Jedinou obavu spatřuje v přijetí klienta do kolektivu.

Sociální práce s klientem

Nedílnou součástí procesu reintegrace je sociální práce, která spočívá především v obstarání dokladů, pomoci při komunikaci s úřady a také v pomoci zorientovat se v aktuální situaci. K4: *„Jako hodně věcí nám vysvětlila a takový, že si nás hodně jako…****vzala do parády****. Když se to tak vezme. Že na nás nekašlala, prostě nám všechno vysvětluje…"*

Sociální pracovník pomáhá klientovi v hledání práce, což potvrzuje sociální pracovnice, která uvádí, že s klientem od začátku jeho zapojení do programu aktivně hledají zaměstnání.

Tato rovina se nám odráží ve výpovědi druhé sociální pracovnice, jejíž klientka se přihlásila zpátky na úřad práce, kde jí posléze nabídli pohovor a práci a v době rozhovoru již měla nástupní termín do práce. SP1: *„ …že klientka se* ***přihlásila zpátky na úřad práce****,* ***nabídli jí*** *nějaký* ***pohovor*** *a* ***vzali ji do práce****, což jako kdyby je úplně ten nejlepší možný scénář."*

Sociální pracovníci díky pracovním rehabilitacím disponují nástrojem, který může přispět k reintegraci klienta, kde se často odráží také motivace klienta a zájem spolupracovat. Sociální pracovnice uvádí, že práce s takto motivovanými klienty je velice radostná. Uvádí srovnání s klienty denního centra, kteří přicházejí a řeší často věci nekontinuálně

a jedná se o jednorázové zakázky ve smyslu „teď a tady“. Často se jedná o klienty, kterým je na ulici dobře A nemají zájem svoji aktuální situaci změnit. V práci s klienty pracovních rehabilitací pracovnice spatřuje prostor pro efektivnější individuální plánování. Společně s klienty využívají každý týden prostor pro revizi a pozorování progresu. Jedná se hlavně o klienty, kteří jsou dostupní a mají zájem svoji aktuální situaci aktivně řešit a posouvat se dále k lepšímu. *SP1: „ …ti klienti jsou dostupní,* ***mají zájem*** *na tom* ***spolupracovat****, což je vlastně jako velmi* ***radostný*** *ta práce s lidma, kteří se* ***chtějí zapojit a řeší to****, chodí za vámi s tím, že si vyřídili tohle a tamto. A je vidět, že se* ***chcou posouvat****.“*

Vedení pracovní rehabilitace vidí jako nástroj pro sociální pracovníky, který mohou používat k aktivizaci klientů a nabízet jim smysluplnost.

V rovině sociální práce je neméně důležitá oblast zamezení návratu na ulici, což zmínil i informátor, který je již bývalým klientem tohoto programu, ale stále využívá pomoci sociální pracovnice v řešení otázky insolvence.

Podstatu sociální práce v procesu reintegrace shrnul zástupce vedení pomocí následující metafory, ve které se také promítá vidina akceptace dlouhodobé práce s klienty: V1: *„ …ta logika spočívá v tom, že každá ta kazuistika toho člověka v těch rehabkách bude taková jako* ***Mise přistání na Marsu*** *a* ***cílem všech těch lidí****, který se* ***kolem*** *toho* ***člověka točej,*** *je, aby prostě ti ta* ***sonda neshořela*** *v atmosféře nebo se* ***nerozmlátila*** *o ten povrch, a* ***buď přistála,*** *anebo prostě kroužila a* ***kroužila, dokud nepřistane, jo****.“*

Medicínská rovina

Medicínská rovina nezahrnuje pouze aktuální práci se závislostí nebo se špatným zdravotním stavem klientů. Odráží se v ní také následky užívání návykových látek nebo důsledky životního stylu osob bez domova.

Klienti, kteří se zapojují do pracovních rehabilitací, se ve většině případů potýkali se závislostí. Během jejich působení v programu jsou často po léčbě a se závislostí pracují nebo tuto otázku vlastní závislosti považují za vyřešenou. Klient uvádí, že vidět svět střízlivě je mnohem lepší. K4: *„Já nevím, poznávám* ***nový lidi, jinak, střízlivě****. Že prostě poznávat lidi v opilosti, to je jiný než ve střízlivosti.* ***Jinak*** *se na vás* ***lidi koukaj****, jinak* ***vás vnímaj****, je to prostě všechno uplně jiný, bez chlastu.“*

S těmito specifiky ale počítá proces reintegrace a je tomu uzpůsobený i program pracovních rehabilitací. Ten počítá nejen se specifickým tempem jednotlivých klientů, ale také s tím, že každý klient má své určité bariéry a nedostatky především v tom, jak je schopný práci reálně vykonávat.

Klienti mohou v rehabilitacích spatřovat také „následnou terapii prací", která jim pomáhá se zvládáním jejich závislosti a může figurovat jako prevence relapsu. Především pokud jsou schopni v tomto najít smysl a vytvářet nové hodnoty. V1: *„…třeba přicházejí lidi, co byli jako **zvyklí** manuálně pracovat, ale prostě chtěli klidně bez úplaty, ale chtěli jako něco dělat, nebo když si tím třeba **řešit zvládání pití** a tak…to je třeba, přišli klienti, kteří jako jsou **drogově závislí**, že **potřebují náplň** svého **času** nějakou, jako nějaký pevný bod ve svým dni, protože vlastně **jinak smaží** jenom."* Ukazuje se zde, že se jedná o klienty, kteří svou situaci již řeší a mohou být spíše motivováni ke změně.

Tuto kategorii reintegrace bych ráda shrnula výpovědí jednoho z vedoucích, který uvádí, že pokud jsou klienti vytrženi ze služby a je jim poskytnuto zázemí, ač zde platí určitá pravidla, klienti jsou schopni je respektovat. Důležitost spatřuje v rozdílném chování klientů ve službě například denního centra a v zázemí pracovních rehabilitací. V1: *„…já nemám jako dojem, vlastně, že by tam jako probíhalo něco jinýho, než co **probíhá** jakoby **v šatně v jakékoliv práci,** že to je takový **hrozně normální**, což je **velice osvěžující**."*

Program pracovních rehabilitací si nedává za cíl reintegraci klientů, kteří se programu účastní. Jde o znovuobnovení návyků, které ztratili pobytem na ulici a pomoc při setrvání v zaměstnání: V2: *„Ten přínos je například i ten, že ti lidi se **díky tomu programu dokážou rozpracovat** a potom, ne, že si jednodušeji najdou zaměstnání, to určitě ne. Není to nějak zpracované, není pro to nějaké číslo a jsem si určitě jistý, že se jim zvětšuje ta šance, že **vydrží v zaměstnání déle, protože už jsou zvyklí**."*

5.3 PROVÁZANOST (PROGRAMU PRACOVNÍCH REHABILITACÍ SE STŘEDISKEM SAMARITÁN)

Ve středisku s tímto programem spolupracuje více služeb. Provázanost se ale ukázala ve více směrech než pouze v propojení služeb. Provázanost služeb funguje ve smyslu benefitů pro klienty programu, kdy mají možnost jistého místa na noclehárně nebo přednostního přijetí na azylový dům.

Klienti z azylového domu, kteří jsou aktivně zapojeni v programu, jsou velmi často na azylovém domě právě díky účasti v pracovních rehabilitacích. Například klient K1 byl do programu zapojen ještě jako klient denního centra a využíval přednostní přijetí na noclehárnu, během toho ale již spolupracoval se svým klíčovým pracovníkem na denním centru na přijetí na azylový dům. Vzhledem k působení v programu pracovních rehabilitací byl zvýhodněn v pořadníku, na azylový dům tak byl přijat rychleji a chvíli bydlel také na sociálním bytě.

Provázanost se ukázala nejen se službami, ale také s klienty zapojenými v programu. Vzhledem k tomu, že je program stále relativně nový a neustále se formuje a vylepšuje, ukazuje se, že se na tvorbě programu podílejí všechny tři strany. Nepochybně se tak děje i z důvodu transparentnosti všech aktérů navzájem. Vedení od začátku programu komunikuje s klienty o tom, že se jedná o nový projekt, který společně budují. Není to tedy program vytvořený tzv. „od stolu", ale formuje se v praxi za přítomnosti klientů i sociálních pracovníků, kteří se na tvorbě mohou spolupodílet. SP2: *„Ale zase to jako právě nese to, že* ***je to živé*** *a* ***děláme to společně i s tím klientem,*** *a takže když pak děláme ty chyby, tak je přímo účastný toho ten klient pak v tom."*

Život programu a neustálé dotváření s sebou nese i nevýhody v podobě chyb, které mohou nevědomky poškodit klienta. Pracovnice uvádí příklad, kdy klientovi naopak chtěla přilepšit a připsat body, které mu připsány být neměly, na což ji upozornil. Na tomto místě se ukázala právě férovost a vzájemná důvěra, na které je vztah klient – sociální pracovník postaven. V1: *„…my jsme těm lidem* ***nabídli*** *možnost jakoby* ***budovat*** *nějakej novej* ***projekt****, kterej je* ***pro ně****, je* ***s nima*** *zároveň, s tím, že tam jsme to spíš jakoby vystavěli na tom, jakoby tý jejich* ***osobní zodpovědnosti*** *za ty aktivity."*

Stěžejním se však z pohledu vedení ukázala role sociálního pracovníka v provázanosti. Sociální pracovník je ručitelem práce s klientem a nastavením jeho využívání služeb ve středisku. Vedení taky zmiňuje to, že sociální pracovník by měl být nositelem smyslu tohoto programu, čímž vedení zdůrazňuje roli sociálního pracovníka v celém procesu. Z pohledu vedení však není tato spolupráce nastavena úplně ideálně. V3: *„To znamená, aby opravdu* ***garantem*** *té* ***práce s*** *tím* ***klientem byl klíčový sociální pracovník****, který s tím člověkem řeší to, že tady využívá teda buď šatník, nebo využívá jídelnu s polívkama nebo využívá prostor pracovních rehabilitaci…****v tuhle chvíli to tak bohužel není."*

Sociální pracovník hraje stěžejní roli nejen pro klienty, ale také pro vedení pracovních rehabilitací. Je prostředníkem mezi klientem a vedením, což ukazuje pracovníka ve světle podstatného prostředníka. To potvrzuje také koordinátor pracovních rehabilitací, pro kterého jsou právě sociální pracovníci zdrojem potřebných informací. V2: *„Že my jsme v konečném důsledku* ***závislí na nějaké práci sociálních pracovníků,*** *protože my s nimi neděláme sociální práci, s těmi klienty. To vlastně je* ***všechno na*** *těch* ***sociálních pracovnících****. Ať už* ***individuální plán, revize*** *individuálních plánů, veškeré jako kdyby ty nutné věci, které my prostě neděláme. Takže ta provázanost je neskutečná. To* ***nejde udělat jedno bez druhého****."*

Ve vztahu k provázanosti mluví jeden ze zástupců vedení o tzv. VIP statusu, který by měl být dopřáván klientům zapojeným do programu pracovních rehabilitací. Avšak pojem VIP status má výrazně kontroverzní povahu, a proto mu je věnována následující kategorie. Jako stěžejní bod provázanosti zmiňuje soudržnost a spolupráci všech služeb ve středisku bez ohledu na existenci pracovních rehabilitací. Provázanost se ukazuje být závislá také na komunikaci. Sociální pracovnice uvádí, že pokud má koordinátor nocleháren, se kterým potřebuje řešit nocleh klienta programu, kancelář hned vedle, je komunikace snazší a dostupnější než komunikace formou e-mailu a domlouvání schůzek. V1: *„Ten optimální stav asi spočívá v tom, že* ***všichni aktéři****, to znamená* ***všechny služby v tom středisku,*** *jsou jako na jiných ohledech, ne jenom ve vztahu k rehabilitacím, ale jsou* ***kohezní****, ty celky prostě jako spolu* ***kooperují****, ale ono by bohatě stačilo tady těmhle lidem jako* ***skutečně dopřávat ten VIP status****."* VIP status je tedy kombinace benefitů, které nabízejí pracovní rehabilitace, ale zároveň přináší základ pro provázanost mezi službami.

5.4 VIP STATUS

Pokud se klienti zapojí do programu, svým způsobem se oddělí od klientů ostatních, kteří „pouze využívají služby" ať už denního centra, nebo azylového domu. Je jim dopřán tzv. VIP status. Klienti toto postavení oceňují zejména kvůli pocitu přijetí a uspokojení určité potřeby zájmu okolí o svou osobu. Toto privilegium může fungovat také jako motivace pro vstup do programu. Stalo se tak u dvou klientů, kteří vstoupili do programu jako pár, kdy pozorovali klienty v šatně, která funguje jako zázemí pro klienty programu, kam nemají přístup klienti denního centra. K2: *„Prostě jsme se jich ptali, sem tam je vídávali,*

*tak **jak teď oni chodí koukat na nás**, přes to okýnko do šatny, tak my jsme chodívali a **ptali jsme se** „Co vy tady a jakto, že tam nemůžeme?“ a proč tohle a tamto.“*

Právě zmíněný zájem okolí přispívá k navracení důstojnosti klienta, kdy klient zmiňuje, že se cítí být s pracovníky v téměř kolegiálním vztahu. Nemusí se jednat o pozvání na oběd či kávu. Gesto, které se ukazuje být významným, může být „jen“ upřímné pozdravení klienta pracovníkem. K2: *„No určitě mě tohlencto vyhovuje, protože **mám takovou pozici**, že. **Líbí se mi to** taky, když mě **pozdraví** někdo třeba starší, než jsem já takhle, prostě starší, třeba já nevím, **nechci říct přímo kolega**, ale někdo, kdo by mě vlastně ani nemusel pozdravit…Kolikrát odcházíme a říkám nashledanou lidem, které třeba vidím poprvé, a takhle. A ty lidi kolikrát zdraví i mě, žejo. **Třeba už po ránu a třeba rychleji než já je.**“*

Vztah s klienty a privilegia zmiňuje také klíčová pracovnice, podle které je naprosto v pořádku klienta upřednostnit, protože vnímá oboustranný férový vztah s klienty. Oceňovat by se klienti měli právě na základě příkladu – kdo pro nás pracuje, ať má privilegia. Což opět může fungovat motivačně – když to může mít Lojza, proč by to nemohl mít Karel, stačí se zapojit. V tomto můžeme spatřovat také určitou nízkoprahovost programu. SP1: *„…jako kdyby víc jít i po tom smyslu, **kdo pro nás pracuje,** tak jako ať **má ty privilegia**, ať prostě jako kdyby má **jiný režim než zbytek klientů**, kteří prostě jenom chodí a čerpají polívky a nic nedělají. “*

Avšak tento názor se neshoduje se zkušeností druhé sociální pracovnice, která se setkala spíš s negativním vlivem VIP statusu, který byl klientům dopřán. Zmiňuje, že tento status spíš využili, a pokud například nefungovali dobře, nerespektovali pravidla služby a mělo dojít k sankčnímu ukončení, byl VIP status zohledněn i během tohoto rozhodování, což přináší obtíž v práci s ostatními klienty. SP2: *„V té chvíli nám tady opravdu vzniká…VIP skupina klientů, který jako **vědí, že jsou VIP skupina**, vědí, **že se s nimi počítá,** a pak ve chvíli, kdy dochází k nějakým třecím plochám, dochází, **mělo by docházet k dáváním sankcí za porušování řádu**. Třeba dokonce i za ukončení sankční ve službách, tak se velmi, **tak jsme prostě ve střetu zájmů**, za mě je to střet zájmů, jak namalovaný a my to vlastně **nemáme ošetřené pořádně**.“*

Pracovnice zdůrazňuje, že se jí s tímto VIP statusem nepracuje komfortně právě díky zmíněným třecím plochám, které představují rozdílná pravidla. Nejednou způsobil

opakující se střet zájmů tlak na pracovníky z důvodu nejednoznačného správného řešení situace.

Jedna z klientek vnímá VIP status následovně: *„Ale divejte se, když když je tam třeba plno, já bych se tam jako dostala, takže by někdo musel jít ven.*“ Tím vlastně zdůrazňuje, že si je svého VIP statutu vědoma, ale nepovažuje za nezbytné jej využívat.

Vedení vnímá VIP status zejména jako podporu klienta v tom, že v procesu znovuzačleňování není sám. Vedení tento status popisuje jako jistotu toho, že s klienty někdo počítá jako s jedinečnou bytostí. Klientům tento status přináší také pocit toho, že jsou něčeho součástí. V1: *„ …no tak v tom je jako by asi taky ten* ***VIP status*** *no, že* ***člověku*** *fakt* ***dodáváš*** *v tom* ***celém procesu tu jistotu****, že ho prostě* ***v tom nenecháš****. A v tu chvíli jako ty* ***lidi na to slyší,*** *jo, a zas je to prostě o tý určitý* ***jistotě****, že pokud oni s náma prostě jedou tenhle projekt a* ***fungují*** *v něm, tak my se budeme snažit, aby prostě po tom žebříku lezli nahoru, a budeme jim* ***nabízet*** *nějaký* ***jakoby možnosti, výhody a vytvářet jim určitý VIP status****. Jenom na základě toho ten člověk přichází a říká, chtěl bych něco dělat se sebou, prostě mám volný čas.“*

Status se zdá být snadno dosažitelným právě díky možnosti jednoduše přijít, požádat o náplň dne a zapojit se. Vytvoření této skupiny bylo sice cílené, avšak v praxi se objevuje určitá nesourodost. Pro lepší práci s VIP statusem by sociální pracovnice ocenila určité metodické zpracování pro přehlednost a jasné vymezení toho, co lze a co nelze. Momentálně metodiku ohledně VIP skupiny postrádá. Nejasno má i v možnostech vstupu klienta do skupiny. Dle popisu vedení je vstupem do skupiny právě zapojení do programu pracovních rehabilitací. Klienti, kteří jsou v něm aktivně zapojeni, automaticky disponují tímto statusem.

6 DISKUSE A ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem výzkumného šetření bylo zodpovědět hlavní výzkumnou otázku, která zní: **Jak pracovní rehabilitace hodnotí všichni zapojení aktéři?** Odpovědí na tuto otázku je odhalit, jak jsou naplňována očekávání vedení programu v tom, jaký mají pracovní rehabilitace vliv na životní situaci klientů zapojených do programu. Všechny zapojené strany vnímají pracovní rehabilitace velice podobně a ve většině případů se shodují vize a přání vedení s možnostmi sociálních pracovníků uvádět tato přání do praxe. V neposlední řadě je nutné zmínit, že cíle programu pracovních rehabilitací jsou naplňovány i v očích samotných klientů, kteří jsou v programu zapojeni.

Rozdílné hodnocení se nejmarkantněji projevilo u zvýhodňujícího statusu, kterým disponují klienti programu. Ze strany vedení se jedná o cílené zvýhodňování, což klienti oceňují, na straně sociálních pracovníků se to ovšem nesetkává s čistě kladným přijetím. Důvodem je rozdílné jednání s dalšími klienty služby. Řešením by z pohledu sociálních pracovníků bylo jasné metodické vymezení.

Výzkumným cílem této bakalářské práce bylo **zjistit, jak funguje provázanost mezi programem pracovních rehabilitací pro lidi bez domova a sociálními službami, které jsou klientům poskytovány ve středisku Samaritán**. Překvapivým závěrem je zjištění, že stěžejním článkem provázanosti je sociální pracovník. Sociální pracovník se ukazuje být velice významným článkem celého sytému, a to jak v očích vedení jako vykonavatel přímé práce s klienty, tak i v očích klientů. S těmi právě pomocí nástroje pracovních rehabilitací nastavuje využívání služeb ve středisku, což se jeví jako hlavní bod provázanosti. Sociální pracovník je také nositelem smyslu programu.

Odpověď, kterou jsem očekávala, bylo propojení služeb na základě benefitů a samotných služeb na základě sociální práce a komunikace. Nečekala jsem ale, že sociální pracovník hraje tak významnou roli v celém procesu jak pro klienty, tak pro vedení.

Díky zapojení do programu pracovních rehabilitací dochází k uspokojování potřeb, jak je popisuje Zoufalá (Zoufalá dle Bartůšková, 2017, s. 10). Zejména oblast fyzická, která může být vstupem do programu uspokojována téměř kompletně. Dochází také k navracení důstojnosti, což potlačuje ztrátu pocitu hrdosti a do velké míry také nezájem okolí. Potřeby dle pyramidy A. Maslowa jsou uspokojeny zejména ve třech bazálních rovinách. Nejzákladnější fyziologické potřeby lze naplnit i pomocí využívání služeb,

stejně tak do určité míry potřebu bezpečí, která se již promítá do programu pracovních rehabilitací, které se snaží o zajištění bezpečného prostoru. Dále také přispívají k naplnění potřeby sounáležitosti, kdy je smyslem pracovních rehabilitací nabídnout klientovi místo k začlenění s pocitem někam patřit. Z výpovědí klientů je zjevné, že k naplnění této potřeby dochází.

Program pracovních rehabilitací se jeví jako funkční startér reintegračního procesu, jelikož uspokojuje základní životní potřeby, které jsou dle Schwarzové (2010, s. 322) stěžejní pro zdárnou reintegraci. Komplexně program také naplňuje jednotlivé roviny reintegrace, které jsou mnohdy velice provázané.

Za dobu svého studia odborné literatury se mi nepodařilo nalézt studie, které by se věnovaly znovuzačleňování lidí bez domova na pracovní trh pomocí rehabilitace prací. Sociální rehabilitace je obecně spojována s jinými cílovými skupinami. Výzkumy, které jsem nalezla, se tedy týkaly jiných cílových skupin a výsledky a závěry není s nimi možno porovnávat. Doufám, že tato práce bude dobrým podkladem pro další možné zkoumání.

Limity výzkumu: Tento výzkum byl výrazně omezen současnou situací související s pandemií Covid-19 především tím, že nebylo možné provést rozhovory se všemi informátory ve zcela komfortním prostředí. Mimo to považuji za důležité zmínit jedinečnost programu, který funguje pouze v rámci střediska Samaritán a jeho služeb, není tedy nijak zobecnitelný a nelze jej jako celek aplikovat v jiném zařízení. Díky jedinečnosti a novosti programu jsem se snažila téma obsáhnout komplexně, což vedlo k překročení rozsahu práce.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá pohledem tří stran figurujících v programu pracovních rehabilitací střediska Samaritán působící pod Charitou Olomouc a také provázaností programu ve středisku.

Pozornost je věnována jak teoretickému ukotvení tématu, tak metodologii výzkumu a jeho výsledkům. Cíl práce zní: *„Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak funguje provázanost mezi programem pracovních rehabilitací pro lidi bez domova a sociálními službami, které jsou klientům poskytovány ve středisku Samaritán.“* Cíl práce byl naplněn na základě předem zvolené metodologie a jeho výsledkem je také odpověď na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Jak pracovní rehabilitace hodnotí všichni zapojení aktéři?* **Odpovědí na tuto otázku je odhalit, jak jsou naplňována očekávání vedení programu v tom, jaký mají pracovní rehabilitace vliv na životní situaci klientů zapojených do programu. Všechny zapojené strany vnímají pracovní rehabilitace velice podobně a ve většině případů se shodují vize a přání vedení s možnostmi sociálních pracovníků uvádět tato přání do praxe, a v neposlední řadě se ve velké míře tyto cíle naplňují také z pohledu klientů.**

Z hlediska provázanosti se jeví **sociální pracovník jako velice významný článek celého systému jak pro vedení, tak pro klienty. A skrze sociálního pracovníka funguje právě provázanost programu a služeb ve středisku**.

Výsledky výzkumného šetření budou poskytnuty za účelem zhodnocení poskytovaných služeb středisku Samaritán, které poskytlo prostor pro provedení výzkumu.

ZDROJE

Literatura

BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché. ISBN 978-80-247-4282-3.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.* 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

HAASOVÁ, Jana. *Jak žijí v Olomouci ženy bez domova: sedm skutečných příběhů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 8024412381.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HRADECKÝ, Ilja. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR].* Praha: Naděje, 2007. ISBN 978-808-6451-138.

HRADEČTÍ Vlastimila a Ilja. *Bezdomovectví – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996. ISBN 978-80-902292-0-4.

MAREK, Jakub, STRNAD Aleš a HOTOVCOVÁ Lucie. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MASLOW, Abraham Harold. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Praha: Grada Publishing, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

PRŮDKOVÁ Táňa, NOVOTNÝ Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody Zakotvené teorie.* Boskovice: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta, Marina LUPTÁKOVÁ, Bedřiška KOPOLDOVÁ a Marie KUNTOVÁ. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: závěrečná zpráva.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 9788073380694.

VÁGNEROVÁ, Marie, CSÉMY Ladislav a Jakub MAREK. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2209-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Časopisy

STANOEV, Martin. *Bezdomovci jako nositelé stigmatu a příjemci pomoci.* Sociální práce / Sociálna práca, *Moc a bezmoc v práci s klientem.* 2015, 15(5), [cit. 2021-1-04]. Dostupné z: https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2015-5.pdf

VÁGNEROVÁ, Marie, MAREK, Jakub, CSÉMY, Ladislav. *Osobnostní faktory ovlivňující setrvání v bezdomovectví u mladých lidí.* Sociální práce / Sociálna práca. *Sociální práce, zdraví a životní styl*. 2017, 17(3), [cit. 2021-25-03]. ISSN 1805-885X. Dostupné z: https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2017-3.pdf

Internetové zdroje

FEANTA. *About us* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: https://www.feantsa.org/en/about-us

CHARITA OLOMOUC. *Naše služby: Lidé bez domova* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: https://www.olomouc.charita.cz/nase-sluzby/lide-bez-domova/

JOBDACH. *Wärchstatt: Angebot* [online]. [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.jobdach.ch/waerchstatt/angebot

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013. ISBN 978-80-7421-072-3. [online]. [cit. 2021-25-03]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/bezdomovectvi.pdf/c7a1e576-778f-a221-78ed-436f101ba42c

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Veřejná služba*. [online]. [cit. 2021-14-03]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/-/verejna-sluzba

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Veřejně prospěšné práce*. [online]. [cit. 2021-14-03]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/-/verejne-prospesne-prace

REGISTR POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB. *Sociální rehabilitace – osoby bez přístřeší.* [online]. [cit. 2021-31-03]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/rozsirene_hledani_sluzby.do?pg=1&zn=&zao=&sd=soci%C3%A1ln%C3%AD+rehabilitace&pic=&zak=&spd=&spo=&zaok=&zau=&pn=&scs=6&si=&srp=pdaz&SUBSESSION_ID=1617182178918_10#results

SCHWARZOVÁ, Gabriela. *Sociální práce s bezdomovci*. In: MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

Vnitřní dokumenty služeb

DVOŘÁK, Alexandr. *Veřejný závazek. Nízkoprahové denní centrum. Středisko Samarián pro lidi bez domova*. Charita Olomouc. Olomouc, 2020.

PRINZ, Petr. *Statut Střediska Samarián pro lidi bez domova*. Charita Olomouc. Olomouc, 2009.

PRINZ, Petr. *Veřejný závazek Azylového domu pro ženy. Středisko Samarián pro lidi bez domova*. Charita Olomouc. Olomouc, 2015.

PRINZ, Petr. *Veřejný závazek. Azylový dům pro muže. Středisko Samarián pro lidi bez domova*. Charita Olomouc. Olomouc, 2016.

PRINZ, Petr. *Veřejný závazek. Noclehárna pro muže. Středisko Samarián pro lidi bez domova*. Charita Olomouc. Olomouc, 2015.

PRINZ, Petr. *Veřejný závazek. Noclehárna pro ženy. Středisko Samarián pro lidi bez domova*. Charita Olomouc. Olomouc, 2015.

PRINZ, Petr. *Veřejný závazek. Terénní program. Středisko Samaritán pro lidi bez domova*. Charita Olomouc. Olomouc, 2015.

Závěrečné práce

BARTŮŠKOVÁ, Zuzana. 2017. *Knihovnické služby pro bezdomovce*. (bakalářská práce). Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.

Legislativa

108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách

435/2004 Sb. Zákon o zaměstnanosti

PŘÍLOHY

Přiložené dokumenty jsou interními dokumenty Charity Olomouc střediska Samaritán programu pracovních rehabilitací.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Status PRB

Příloha č. 2 Katalog prací

Příloha č. 3 Dodatek – pravidla

Příloha č. 4 Dodatek – benefity

Charita Česká republika

charita OLOMOUC
Wurmova 5 > 771 11 > Olomouc > +420 585 221 127
www.olomouc.charita.cz > info@olomouc.charita.cz

Příloha č. 1 Status PRB

Status pracovních rehabilitací

Poslání

Systém pracovních rehabilitací je součástí Charity Olomouc a jeho smyslem je společná práce na něčem co je úplně nové a může položit nové způsoby pomoci dalším lidem. Každý aktér je součástí společenství, týmu Charity Olomouc, a nechává za sebou dobrou práci, které je loajální. Odměnou je mu respekt a uznání, férové podmínky a podpora v minimalizaci překážek, které mu v tom brání. Benefity, které za svou práci získává, slouží jako výraz poděkování a zároveň jako zajištění důstojného základu pro každodenní fungování pracovníka. Zároveň jsou nástrojem sociální práce a jejich smyslem je pozitivně ovlivnit klientovu situaci.

Hodnoty

Program pracovních rehabilitací zastává hodnoty Charity Olomouc (Bezpečí, Společenství, láska) a zároveň vytváří hodnoty své.

- Férovost
- Výkonnost
- Hospodárnost

Cílová skupina:

klienti Charity Olomouc, kteří se chtějí podílet na poslání Pracovních rehabilitací a mají uzavřený IP, který je provázaný s PRB a naplňují výkonnostní indikátory.

Pozice v CHOL:

PRB jsou projektem CHOL a agendou zástupce ředitele. Směrem do organizace se podílí na servisních procesech spojených se správou majetku a investicemi a směrem k externím odběratelům nabízí dodávky služeb dle dohodnutých kontraktů.

Kompetence a role

PRB jsou agendou zástupce ředitele CHOL. Mají svého koordinátora a tým pracovníků, jež se stará o chod PRB. Každý z brigádníků má svého klíčového pracovníka ze služby, se kterou spolupracuje, jež s brigádníkem tvoří IP a pravidelně konzultuje kazuistiku svého klienta s koordinátorem PRB, aby bylo dosaženo respektování a naplňování cílů IP. Každý z brigádníků má prostor, aby vznesl připomínky, nebo stížnosti, ať svému klíčovému pracovníkovi, nebo přímo koordinátorovi, na pravidelných poradách.

Koordinátor

Vede chod Pracovních rehabilitací v souladu s platnými dokumenty, legislativou i zvyklostmi. Jeho úkolem je komunikovat se sociálními službami a ostatními kolegy v organizaci. Je pověřen k jednání ve smluvních věcech s klienty programu a dbá na správnost jednání s klienty i u svých kolegů. Zajišťuje tvorbu metodik a zapojuje do ní všechny pracovníky služby. Upozorňuje na komplikace a nedostatky při chodu programu a hledá způsoby k efektivnímu nastavení společně s vedoucím.

V oblasti personalistiky:

- Dává zpětnou vazbu kolegům a podává zprávu vedoucímu
- Spolupracuje s vedoucím na řešení pracovněprávních záležitostí a informuje ho o všech důležitých skutečnostech
- Dohlíží na dodržování pracovní doby pracovníků
- Koordinuje čerpání dovolených
- Plánuje vzdělávání a supervize
- Zajišťuje případné zaškolení nových pracovníků
- Provádí RZV

V provozní oblasti:

- Pravidelně podává zprávu o chodu PRB vedoucímu
- Spolupracuje s vedoucím na hledání zakázek
- Vede účetnictví a zodpovídá za správnost nákupů
- Ručí za kvalitu stravy podávané brigádníkům, případné nedostatky komunikuje s KOO CDMP
- Komunikuje s údržbou plánované rozložení úkolů
- Komunikuje s KP brigádníků
- Vede porady s brigádníky

Kompetence koordinátora se v jeho nepřítomnosti delegují na jiného pracovníka pro účely nepřesahující jeden týden ústně. Je-li zastupování delší než jeden týden, musí být pověření písemné. Koordinátor o tom informuje vedoucího.

Provozní pracovník

Stará se o provozní záležitosti programu pracovních rehabilitací. Plní úkoly svěřené koordinátorem pracovních rehabilitací a svou vytíženost s ním komunikuje.

- Sbírá zpětnou vazbu od brigádníků a následně ji sděluje koordinátorovi
- Účastní se porad týmu
- Stará se o odvoz brigádníků na místo výkonu práce a o jejich následný svoz zpět
- Vede statistiky odpracovaných hodin
- Vede záznamy odpracovaných bodů každého brigádníka
- Stará se o naskladnění potravin v obchůdku
- Zodpovídá za provoz výdejny potravin

Předák

- Funguje v tandemu s koordinátorem a provozním pracovníkem
- Účastní se porad týmu
- Podává zpětnou vazbu ostatním pracovníkům
- Hlídá výkonnostní indikátory
- Kontroluje výkon práce brigádníků
- Podílí se na kompletaci zakázek Údržby

Vstup do programu

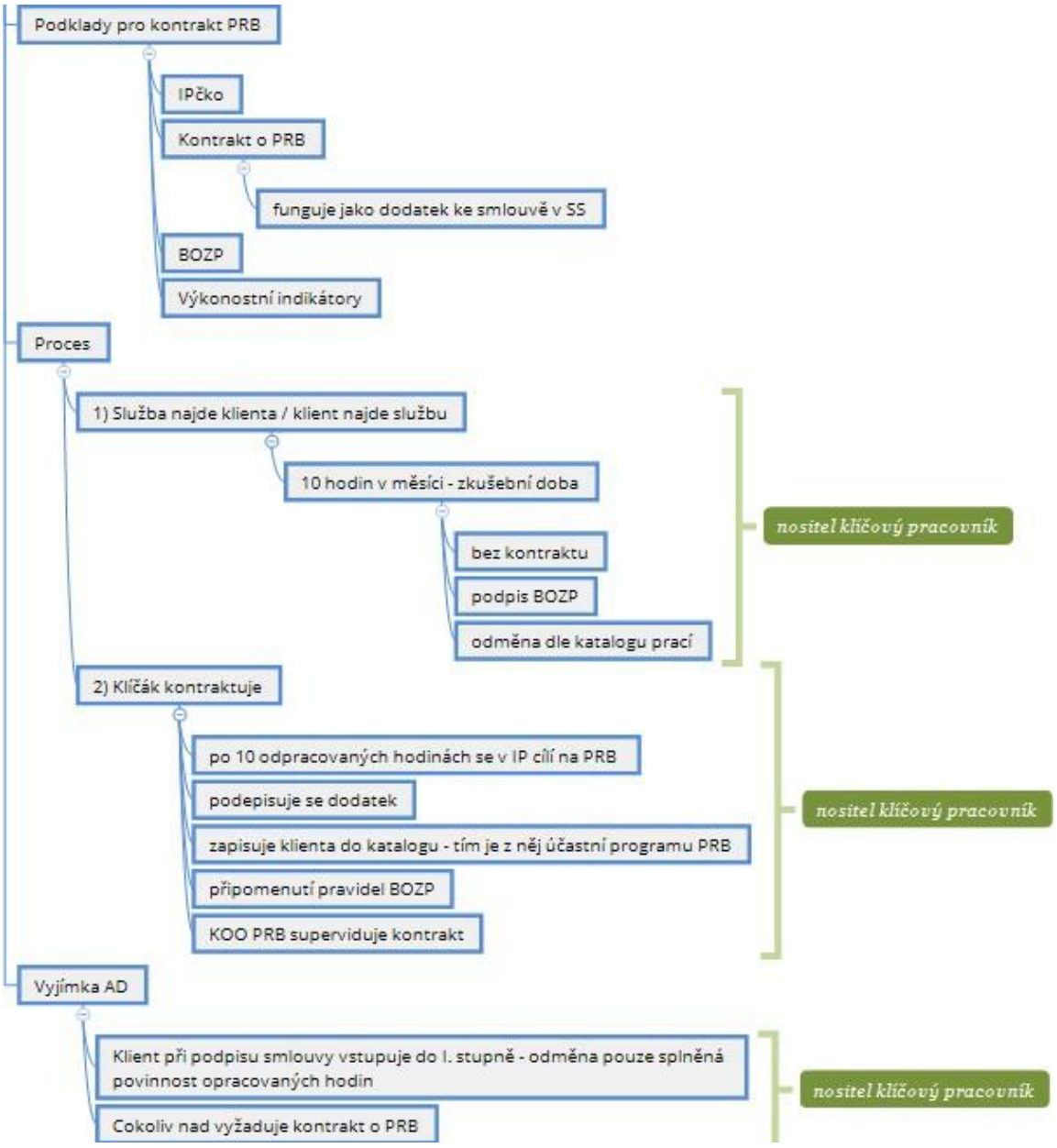

Odměňování

viz metodika Dodatek - benefity

- **pravidla**

viz metodika Dodatel - pravidla

Rozpracovat:

- Kompetence dalších aktérů
    - Viz xmind

Charita Česká republika

charita OLOMOUC
Wurmova 5 > 771 11 > Olomouc > +420 585 221 127
www.olomouc.charita.cz > info@olomouc.charita.cz

Příloha č. 2 Katalog prací

KATALOG PRACÍ

Verze platná od 1. 10. 2020

1. stupeň – 10 bodů/hodina

- Zametání a vytírání schodů
- Zametání a vytírání podlah
- Úklid dvora, ulice Wurmova, Biskupského nám.
- Pomoc v CMP (dle náročnosti může být i 2. stupeň)
- Péče o druhého klienta (předem domluvená se sociálním pracovníkem)
- Úklid kuchyňky
- Úklid kuřárny
- Dezinfekce (kliky, matrace…)
- Generální úklid pokojů
- Zalévání květin
- Utírání prachu
- Úklid botníku /ADŽ/
- Vynesení a umytí odpadkových košů
- Úklid kulturní místnosti /ADM/
- Proplachování odpadů hydroxidem sodným (louh)
- Dolévání tekutého mýdla do zásobníků – dávkovačů
- Žehlení prádla /ADŽ/ (ručníky pro ADM, ADŽ a NOC-Ž)
- Stříhání poškozeného povlečení na hadry /ADŽ/
- Pomoc v ordinaci (stříhání obvazů, příprava složek) /ADŽ/
- Úklid sociálního zařízení pracovníků ADŽ (umytí podlahy, vynesení odpadkového koše, umytí
  Umyvadlo a klozetu)
- Úklid kanceláře ADŽ (za naší přítomnosti pracovníků – zametení a vytření podlahy, utření prachu, vynesení odpadkového koše)

2. stupeň – 15 bodů/hodina

- Prádlo – třídění a počítání špinavého prádla do pytlů; roztřídění a uložení čistého prádla do skříní
- Úklid NDC
- Malé stěhovací práce, úklid noclehárny
- Úklid po jiném klientovi
- Lehčí odborné manuální práce (malířské a natěračské práce…)
- Pečení na charitní akce /ADŽ/
- Výroba drobných dárků a medailí na charitní akce apod. /ADŽ/
- Práce na zahradě NDC a CMP
- Výpomoc v dobročinném bazaru CMP (včetně úklidových prací)

3. stupeň – 20 bodů/hodina

- Těžká manuální práce (např. stěhování do patra, manipulace s těžkými věcmi)
- Úklid sněhu na dvoře a z chodníku
- Úklid WC a koupelen (na AD, pro klienty NDC)
- Práce v naléhavých případech (když je třeba hned něco udělat), brigády mimo prostory střediska realizované ze strany CMP

4. stupeň – 30 bodů/hodina

- Úklid exkrementů, zvratků a dalšího biologického materiálu (např. krev atd.)

Charita Česká republika

charita OLOMOUC
Wurmova 5 > 771 11 > Olomouc > +420 585 221 127
www.olomouc.charita.cz > info@olomouc.charita.cz

Příloha č. 3 Dodatek – pravidla

Základní pravidla:

- Nulová tolerance alkoholu
- Zákaz konzumace alkoholu a jiných návykových látek při práci
- Dodržujte BOZP
- Nástup na brigádu včas
- Máte-li problém s parazity, nahlaste to a řešte to s ordinací
- Zákaz podávání jídla a pití přes okno šatny těm, co nejsou zapojení v PRB
- V šatně i na místě výkonu práce udržujte pořádek
- Respektujte pokyny pracovníků PRB, popřípadě předáka
- Zákaz přeprodeje potravin zakoupených v **obchůdku**
- Povinná účast na poradách
- Flákáte se = > končíte

Pravidla šatny

Šatnou se rozumí prostor konzultační místnosti NDC a slouží **výhradně** brigádníkům. Klíče od šatny mají pracovníci SLD a předák.

Benefity brigádníka

- Celodenní využití místnosti k odpočinku (i když brigádník **nemá** směnu)
- Brigádník má přístup k vybavení šatny (mikrovlnná trouba, varná konvice, …)
- Je zde přístupný čaj a káva
- Možnost využití **skříňky**
    - **Vratná záloha 30 Kč.**
    - Zámek patří Charitě Olomouc a ta od něj má jednu kopii klíčku

Povinnosti brigádníka

- Udržovat úklid prostoru (nenechávat zbytky jídla, atd.)
- Nepouštět do šatny lidi, jež nejsou zapojení v pracovních rehabilitacích
- Respektovat pravidla slušného chování a vzájemného soužití
- Nenarušovat průběh práce ve vedlejší místnosti NDC

Pravidla šatníku

1) Standartní výdej – **NENÍ BEZPLATNÝ**

- brigádníci si mohou pořídit oblečení nebo jiné pracovní či osobní předměty na prodejně u Samaritána **v maximální hodnotě 500 bodů**
- Cena každého kusu se rovná počtu bodů (např.: montérky za 50 Kč odpovídají hodnotě 50 bodům)
- Při příchodu na prodejnu je potřeba obsluze říct, že si jdete nakoupit za body

2) Výjimečný výdej – **BEZPLATNÝ**

- Na základě **předchozí domluvy** (rozuměj minimálně hodina) s **Klárou Denkovou**
- Pouze v případě pracovní činnosti, u které je zřejmé, že se oblečení poničí a již nejde vyprat, spravit, znovu použít

- Brigádník si může bezplatné ošacení vybrat v rámci výdejní doby bezplatného šatníku (**úterý a čtvrtek 9-11h**) na **W11**

Pravidla výdejny potravin

- Probíhá v pondělí/středu/pátek vždy od 15:00 do 16:00
- Nákup potravin možný za vydělané body
- Přednostní příjem po domluvě s pracovníky PRB

Pravidla pro pravidelné nákupy

- Každý čtvrtek probíhají nákupy potravin za vydělané body
- Brigádníci jsou povinni sepsat seznam a odevzdat jej nejpozději do středy 16:00 před nákupem
- Nákup se provádí POUZE v hypermarketu Globus
- Nákup je proveden v rámci možností tak, aby byly uspokojeny potřeby brigádníka
- Výdej těchto nákupů probíhá ve čtvrtek odpoledne, popřípadě v pátek.
- Nesrovnalosti v nákupu brigádník řeší s koordinátorem PRB

Provozní záležitosti

- Dechová zkouška na alkohol probíhá vždy před směnou a je prováděna provozním pracovníkem PRB
    - Při nadýchání probíhá kontrolní měření a následné ukončení směny danému brigádníkovi
- Každý brigádník má svou krabičku na stravu a do nich mu je jídlo připravováno. O čistotu těchto krabiček se stará každý sám
- Každý brigádník projde základním školením na používání techniky (jak se nástroje používají, ukáže předák). Bez tohoto školení se technika používat nesmí.

Charita Česká republika

charita OLOMOUC
Wurmova 5 > 771 11 > Olomouc > +420 585 221 127
www.olomouc.charita.cz > info@olomouc.charita.cz

Příloha č. 4 Dodatek – benefity

Smyslem je společná práce na něčem, co je úplně nové a může položit nové způsoby pomoci dalším lidem.

Každý aktér je součástí společenství, týmu Charity Olomouc, a nechává za sebou dobrou práci, které je loajální. Odměnou je mu respekt a uznání, férové podmínky a podpora v minimalizaci překážek, které mu v tom brání.

Benefity, které za svou práci získává, slouží jako výraz poděkování a zároveň jako zajištění důstojného základu pro každodenní fungování pracovníka. Zároveň jsou nástrojem sociální práce a jejich smyslem je pozitivně ovlivnit klientovu situaci.

Odměny dle stupně:

1. stupeň

- Viz Katalog prací
    - **Body jsou striktně zapisovány do karty klienta**

2. stupeň

- Noclehárna placená z bodů + držené místo (dle aktuální částky v pořadníku)
- Sprcha na NDC, dostupná po práci (20 bodů)
- Snídaně, oběd, večeře na W5 + svačina a čaj na místě (120 bodů)
- Zázemí v šatně – viz Dodatel - pravidla
- Možnost využití skříňky – viz Dodatel - pravidla
- Hodiny na AD v kategorii „zaměstnaný“.
- Zvýhodnění v pořadníku AD
- Možnost nákupu oblečení na W11 – viz Dodatel - pravidla
- možnost nákupu potravin za body v obchůdku – viz Dodatel - pravidla
- Bodové ohodnocení dle vykonávané zakázky

Zakázka úklidu ulic

- Bodová odměna 50 bodů/hodina
- Body nutno utratit do konce měsíce, v němž byly získány

VS

- Pouze pro osvědčené brigádníky, jež pobírají dávky hmotné nouze
- Slouží pro následný rozvoj brigádníka v daném odvětví
- Budou vypsány pracovní pozice a brigádník se může přihlásit na výběrové řízení
- Práce v rozmezí 30 hodin/měsíc = zvýšení dávky
- Potřeba provázanosti s Individuálním plánem